

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ADANA (SEYHAN)'DA MEYDANA GELEN SELLER VE ALINAN ÖNLEMLER (1930-1956)¹

Yrd. Doç. Dr. Erdem ÇANAK

Çukurova Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü

ÖZ

Adana şehri, Seyhan nehrinin iki yakasına kurulmuştur. Bu yönüyle Seyhan, şehrin ortaya çıkmasındaki ve gelişmesindeki önemli etkenlerden birisi olmuştur. Bunun yanı sıra Ceyhan ve Berdan nehirleriyle birlikte Çukurova bölgesine de hayat vermiştir. Bölge açısından büyük önem arz eden bu nehirler, neden oldukları sellerle de zaman zaman ciddi zararlar vermişlerdir. Bu seller esnasında bölge günlerce su altında kalmış, tarım alanları büyük zarar görmüş ve hatta can kayıpları meydana gelmiştir. Ancak 1930'lu yıllarda meydana gelen sellerle birlikte soruna yönelik kalıcı çözüm arayışları gündeme gelmiştir. Bu doğrultuda Seyhan nehri üzerine önce regülatör, akabinde de Seyhan Barajı inşa edilmiştir. Bu tesisler sayesinde sel sorununun yanı sıra ovanın sulanma problemi de çözüme kavuşmuştur. Bu çalışmada, 1930-1956 yılları arasında Adana/Seyhan'da meydana gelen seller ile bunları önlemeye yönelik faaliyetler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Adana, Seyhan, Ceyhan, Çukurova, Doğal Afet, Sel..

¹ Makalenin geliş tarihi: 11.02.2015

Makalenin kabul tarihi: 25.03.2015

Adana vilayetinin adı 20 Mayıs 1933 tarih ve 2197 sayılı “*Bazı Vilayetlerin İlgası ve Bazılarının Birleştirilmesi Hakkındaki Kanun*” ile merkezi Adana olmak üzere Seyhan olarak değiştirilmiştir. **Düster**, III.Tertip, C.14, s.642-645; **Resmî Gazete**, S.2411 (27 Mayıs 1933); **İdare**, S.62 (Mayıs 1933), s.584-585. Ancak 25 Ocak 1956 tarih ve 6644 sayılı “*Seyhan Vilayeti Adının (Adana) Olarak Değiştirilmesi Hakkında Kanun*” ile vilayetin adı tekrar Adana olarak değiştirilmiştir. **TBMMZC**, X. Devre, 2. İçtima, C.9, s.255; **Resmî Gazete**, S.9223 (2 Şubat 1956), s.13485. Seyhan milletvekilleri tarafından verilen kanun teklifinde değişikliğe gerekçe olarak Seyhan isminin halk arasında yaygınlaşmaması gösterilmiştir. “Milletvekillerimiz Çalışıyor. Seyhan’ın Adana Olmasını Teklif Ettiler”, **Hür Fikir**, 12 Şubat 1955; “Seyhan’ın Adana’ya Çevrilmesi”, **Türk Sözü**, 7 Mayıs 1955.

FLOODS WHICH OCCURRED IN ADANA IN THE REPUBLICAN ERA AND THE PRECAUTIONS TAKEN (1930-1956)

ABSTRACT

The city of Adana was founded on both sides of the Seyhan River. In this respect, the Seyhan has been one of the most important factors in the emergence and development of the city. In addition to this fact, along with the Ceyhan and Berdan Rivers, it has given life to the Çukurova region. These rivers, which are of great importance for the region, unfortunately caused serious damage from time to time. During the floods caused by these rivers, the city was submerged under water for days, agricultural areas were seriously damaged, and even losses of life occurred. However, with the occurrence of the floods in 1930s, the search for permanent solutions to these problems came to a head. In this context, first, the regulator on the River Seyhan and then the Seyhan Dam itself were built. With these systems in place, the problem of the irrigation of the plain as well as the flood issue were resolved. This study examines the floods which took place between the years 1930-1956 in Adana, Seyhan and the precautions taken to prevent these floods.

Keywords: Adana, Seyhan, Ceyhan, Çukurova, Natural Disaster, Flood.

GİRİŞ

Dünya tarihine bakıldığı zaman ilk yerleşim yerlerinin akarsu kenarlarında kurulduğu görülmektedir. Bu durum suyun insan yaşamındaki öneminden kaynaklanmıştır. Nitekim tarihin ilk dönemlerinden itibaren insanların yoğun olarak yaşadığı şehirlerden birisi olan Adana da Seyhan nehrinin² kenarında kurulmuştur. Şehre hayat veren Seyhan, Ceyhan³ ve Berdan nehirleriyle birlikte Çukurova olarak adlandırılan bölgenin oluşmasını da sağlamıştır.⁴ Bu yönüyle adı geçen nehirler, bölgenin mümbit topraklarının

² 560 km. uzunluğundadır. Bölgenin en uzun nehri olup Uzunyayla'da Zamantı adıyla doğmaktadır. Daha sonra Göksu ile birleşip Seyhan adını almaktadır. İç Anadolu'dan ve Toroslar'dan gelen Doğançay, Eğlence, Körkün ve Çakıt suyu ile beslendikten sonra Deli Burun'dan Akdeniz'e dökülmektedir. Ahmet Niyazi Banoğlu-Nebil Fazıl Alsan, **Adana (Tarih, Coğrafya ve Yönetim Örgütleri ile)**, Oba Çocuk Yayınları, İstanbul 1969, s.8. Özellikle karların erime zamanında neden olduğu sellerle ovadaki tarımsal faaliyetleri ve şehirdeki gündelik yaşamı olumsuz yönde etkilemiştir. **Salname-i Vilayet-i Adana-1319**, s.64; **Yurt Ansiklopedisi**, "Adana", C.I, İstanbul 1981, s.10.

³ 509 km. uzunluğundadır. Binboğalar'dan doğmaktadır. Hurman ve Söğütlü deresiyle birleştikten sonra Ceyhan adını almaktadır. Aksu, Güredin, Savrun, Kesik, Karacabey ve Keskin çaylarının katılmasıyla daha da gürleşmektedir. Ceyhan ovasını geçtikten sonra İskenderun körfezi civarındaki Hurma Boğazı (Darboğaz) ve Karataş'tan iki kol halinde Akdeniz'e dökülmektedir. Banoğlu-Alsan, **a.g.e.**, s.8. Zaman zaman neden olduğu seller dolayısıyla ovadaki tarımsal faaliyetleri olumsuz yönde etkilemiştir. **Salname-i Vilayet-i Adana-1319**, s.64; **Yurt Ansiklopedisi**, "Adana", s.11.

⁴ Hatta Yunan coğrafyacısı Strabon, "*Ceyhan, denizi doldura doldura bir gün Kıbrıs'a ulaşacaktır*" demiştir. Strabon, **Antik Anadolu Coğrafyası**, (çev. Adnan Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2000, s.6. Çukurova bölgesine bir taraftan hayat

oluşmasını sağlamakla kalmamışlar, bölgedeki ilk yerleşim yerlerinin ortaya çıkmasını ve insan yaşamının devamını da mümkün kılmışlardır. Ancak zaman zaman neden oldukları sellerle de bölgedeki yaşamı alt üst ederek can ve mal kayıplarına sebebiyet vermişlerdir.

Çukurova’da görülen seller kışın yağmurdan, ilkbaharda ise yağmurun yanı sıra eriyen karlardan kaynaklanmıştır. Bu seller, bölgenin genel itibariyle ovalık olmasının da etkisiyle geniş bir alanda etkili olmuşlar, etki alanlarına bağlı olarak da can ve mal kayıplarını artırmışlardır.

Çukurova bölgesindeki bilinen ilk önemli sel felaketi 1845 yılında yaşanmıştır. Bunu ilerleyen dönemlerde meydana gelen seller takip etmiştir.⁵ Benzer hadiseler Cumhuriyet döneminde de görülmüştür. Bu dönem ki ilk önemli sel hadisesi 1930 yılında yaşanmış, 1956 yılında Seyhan Barajı inşa edilinceye kadar da benzer hadiseler yaşanmaya devam etmiştir. Bu süreçteki sellerden bilhassa 1936 ve 1948 yılındakiler etkileri ve sonuçları itibariyle diğerlerinden ayrılmıştır. Nitekim 1936 yılındaki selle birlikte Seyhan’ın kontrol altına alınması düşüncesi fiiliyata dökülmüştür. Bu doğrultuda nehir üzerine regülatör inşa edilmiş, 1948 yılındaki selle birlikte de baraj inşa edilmesine yönelik çalışmalara başlanmıştır. Bu tesislerle birlikte hem seller önlenmiş hem de kontrol altına alınan sudan sulama amaçlı olarak istifade edilmiştir.

Bu çalışmanın konusunu da 1930-1956 yılları arasında Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin neden olduğu seller ile selleri önlemeye yönelik önlemler oluşturmaktadır.⁶ Bu yönüyle çalışma, kapsadığı dönem itibariyle adı geçen nehirlerin neden olduğu selleri konu alan ilk çalışma olma özelliğini taşımaktadır.

A- CUMHURİYET DÖNEMİNDE MEYDANA GELEN SELLER

I. 1930 Yılındaki Sel

Adana’nın Cumhuriyet döneminde yaşadığı ilk önemli sel felaketi 14 Aralık 1930 gecesi meydana gelmiştir. Seyhan’ın 6 metre derinliğe ulaştığı sel

veren bu nehirler, bir taraftan da neden oldukları seller dolayısıyla ciddi zararlar vermişlerdir. Hatta adı geçen nehirlerin neden olduğu sellerin “*Misis yilandan, Ceyhan yelden, Adana selden gidecek*” sözüne kaynaklık ettiği ifade edilmiştir. Bu bilgi, 11.10.2012 tarihinde Veysel Erdem Bozdoğanil ile yapılan görüşmeden elde edilmiştir. Bu sözün değişik bir varyantı da “*Adana’nın selinden Akşehir’in yelinden kork*” şeklindedir. **Çiftçi Yolu**, S.2 (15 Nisan 1947), s.15.

⁵ Osman Doğan, Ebul Faruk Önal, “Çukurova’ya Bereket Getiren Projeler”, **Yedikata**, S.33 (Mayıs 2011), s.23; Ali Rıza Gönüllü, “Osmanlı Devleti’nin Son Döneminde Meydana Gelen Sel Baskınları (1857-1913)”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S.28 (Güz 2010), s.361-362; **Yurt Ansiklopedisi**, “Adana”, s.11.

⁶Nehirlerin kısa süreli ve ciddi herhangi bir etkisi olmayan yükselişleri değerlendirmeye alınmamıştır.

enasında Türk Ocağı, Kız Lisesi, Belediye Bahçesi ile Memleket Hastane'nin yer aldığı Karşıyaka bölgesi başta olmak üzere şehrin önemli bir kısmı su altında kalmıştır. Bu sırada hastanede tedavi gören hastalar ise Gilodo fabrikasının göndermiş olduğu kamyonlarla Cumhuriyet Otelı ile Askeri Hastaneye nakledilmiştir.⁷

Selle birlikte Ankara ve İstanbul başta olmak üzere birçok vilayetle iletişim kesilmiştir. Hatta rayların zarar görmesinden dolayı tren seferleri de iptal edilmiştir. Selin meydana geldiği ilk günün akşamı nehrin su seviyesi bir miktar düşmüş ise de yağışların devam etmesinden dolayı bunun geçici bir durum olduğu görülmüştür.⁸

Felaketin ilk günüyle ilgili açıklama yapan Vali Vehbi Bey, han, hamam, cami gibi yerlere 100 kadar kişinin yerleştirildiğini ve bunların işelerinin Kızılay tarafından karşılandığını, belediye tarafından fırınlardaki mevcut ekmeklerin toplanarak selzedelere dağıtıldığını, ulaşım ve iletişimin sağlanamadığı köylere yardım yapılamadığını, şehirdeki yardım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde ise bilhassa askeri fırkanın çalışmalarının takdire şayan olduğunu söylemiştir. Bunun yanı sıra Adana'daki felaketin benzerinin Kozan'da da meydana geldiğine dair duyum aldıklarını fakat ulaşım imkânı olmadığı için teyit edemediklerini belirtmiştir.⁹

Vilayet tarafından Dâhiliye Vekâletine gönderilen 14 Aralık tarihli telgrafta ise şiddetli yağışlardan dolayı Seyhan nehrinin taşıdığı ve şehrin birçok yerinin su altında kaldığı, telefon hattının kopuk olmasından dolayı sele maruz kalan köylerle irtibat sağlanamadığı, maddi hasarın tahkikat neticesinde ortaya çıkacağı, ayrıca Kızılay'ın Adana şubesinin yardımlarının yeterli olmadığı dile getirilerek merkezi umumice yardım yapılması istenmiştir. 15 Aralık tarihli telgrafta ise 15 kişinin boğulduğu, kerpiçten inşa edilmiş tek odalı 25 evin yıkıldığı, birçok evin de yıkılmak üzere olduğu, su altında kalan mahallelerden sallar ve arabalar vasıtasıyla yaklaşık olarak 3.000 kişinin tahliye edildiği, henüz haber alınamayan Cumhuriyet, Yamaçlı ve Güneşli mahalleleri ile civar köy ve bahçelere ulaşmak için de büyük sallar inşa edildiği dile getirilmiştir.¹⁰

Selden şehirdeki fabrikalarda etkilenmiştir. Bilhassa nehir kenarında bulunan Cumhuriyet ve Bosnalı Salih Efendi fabrikası en çok hasar gören müesseseler olmuştur.¹¹

Yağmurun sona ermesiyle birlikte şehri işgal eden sular da çekilmeye başlamıştır. Bu sırada suyun çekildiği mahallelerin büyük bir kısmının balçık

⁷ Suyun derinliği Türk Ocağı ve Kız Lisesi civarında 60 santimetreye, Türk Ocağının aşağı kısımlarında ise 1 metreye yaklaşmıştır. "Adana Sular Altında", **Türk Sözü**, 15 Kânunuevvel 1930.

⁸ "Muhabere Münkati", **Türk Sözü**, 15 Kânunuevvel 1930.

⁹ "Yardımlar", **Türk Sözü**, 15 Kânunuevvel 1930.

¹⁰ **BCA**, 030.10.117.818.38/Belge 2-3.

¹¹ "İki Fabrika", **Türk Sözü**, 16 Kânunuevvel 1930.

içerisinde kaldığı görülmüştür. Ulaşımı engelleyen bu durum, yardım faaliyetlerini de olumsuz yönde etkilemiştir.¹²

Selden dolayı şehirdeki eğitim-öğretim faaliyeti de aksamıştır. Bu doğrultuda şehrin sele maruz kalan kısımlarında yer alan Sakarya, Güneşli, Yamaçlı ve Akkapı ilk mektepleri ile Kız Lisesi 20 Aralık gününe kadar tatil edilmiştir.¹³

Felaketzedelere yönelik yardımlar ise genel olarak Kızılay tarafından gerçekleştirilmiştir.¹⁴ Bu esnada yardım faaliyetlerini organize etmesi amacıyla bir de komisyon kurulmuştur. Vali başkanlığında kurulan komisyon; Belediye Başkanı Turhan Cemal, Ticaret Odası Başkanı Ziya, Kızılay Başkanı Dr. Yusuf Ziya, Kızılay Cemiyeti Başkanı Dr. Süleyman Sırrı, Jandarma Kumandanı Kâzım, Polis Müdürü Ziya, Sıhhiye Müdürü Nazmi Aziz ve Belediye mühendisinden oluşmuştur. Komisyonun tahkikatı neticesinde belirlenen ihtiyaç sahiplerine imkânlar çerçevesinde giyecek, yiyecek ve nakdi yardım yapılmıştır.¹⁵ Daha fazla yardım yapılabilmesi için de Kızılay'a bağış yapılması yönünde çağrıda bulunulmuştur. Bu maksatla dönemin yerel basınında bir de duyuru yayınlanmıştır:¹⁶

“Adana'nın geçirdiği felaket üzerine yersiz yurtsuz, elbisesiz, aç bi ilaç çoluk çocuk birçok vatandaşın temini ihtiyacına Kızılay muavenete başlamıştır. Bu kadar vasi ve mühim vazifeyi deruhte eden Kızılay'ın devamı muaveneti ancak hamiyetli vatandaşların yardımına vabestedir. Bu da nakden aynen her ne şekilde olursa olsun herkesin kudreti nispetinde Kızılay'a yardımı ile olacaktır. Muhterem halkımızın bu hususa iştirakini rica ederiz. İane Kızılay merkezinde kabul edilmektedir.”

Yerel basında yer alan “Seylâpzedeler” başlıklı duyuruda ise muhtaç olanların yardım alabilmeleri için Kızılay'a başvurularını gerektiği ilan olunmuştur:¹⁷

“Seylâpzedede olup da melcesiz ve maişetsiz kalmış olanlar her gün öğleden sonra saat 13.00'ten 15.00'e kadar Kızılay'da müteşekkil Seylâpzedede Tetkik Komisyonu'na müracaat etsinler. Komisyon kendilerine lazım gelen muavenette bulunacaktır.”

¹² “Sular Çekildi”, **Türk Sözü**, 17 Kânunuevvel 1930.

¹³ “Mektepler”, **Türk Sözü**, 18 Kânunuevvel 1930.

¹⁴ Adana milletvekilleri de Dâhiliye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâleti nezdinde teşebbüste bulunmuşlardır. “Seylâp Ankara'da Çok Derin Teessür Uyandırmıştır”, **Türk Sözü**, 18 Kânunuevvel 1930.

¹⁵ “Bir Komisyon”, **Türk Sözü**, 16 Kânunuevvel 1930.

¹⁶ “Yardım”, **Türk Sözü**, 16 Kânunuevvel 1930. Metnin orijinalinde yer alan Hilâl-i Ahmer ifadesi Kızılay olarak değiştirilmiştir.

¹⁷ “Seylâpzedeler”, **Türk Sözü**, 17 Kânunuevvel 1930.

Yardım faaliyetlerini organize etmek üzere kurulan komisyon, şehirdeki fabrikatörler ile banka müdürleriyle de görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bu görüşmeler neticesinde Bosnalı Salih Efendi 50 çuval un, Ziraat Bankası fabrikası 20 top bez vermiş, birkaç fabrikatör de 1.600 lira nakdi yardımda bulunmuştur. Banka müdürleri ise genel merkezlerini bilgilendirip onların direktifi doğrultusunda hareket edeceklerini belirtmişlerdir.¹⁸ Bunların yanı sıra isteyen vatandaşlar da imkânları nisbetinde katkıda bulunmuşlardır.¹⁹ Türkiye'nin farklı vilayetlerinden geçmiş olsun telgrafi gönderen birçok kişi de her türlü yardımı yapmaya hazır olduğunu beyan etmiştir.²⁰

Yarımda bulunan kişilerden birisi de Maarif Cemiyeti yurdunda kalan öğrencilere yapmış olduğu yardımla gündeme gelmiş olan Selanik Bankası Müdürü Cevdet Bey'dir. Adana Türk Maarif Cemiyeti Mümessili M. Rifat Bey Türk Sözü gazetesi aracılığıyla Cevdet Beye teşekkür etmiş, teşekkürünün gerekçesini de şu şekilde açıklamıştır:²¹

“Ani tuğyan dolayısıyla yurdumuzu da su bastı. Cemiyetimiz himayesinde bulunan çocuklarımızın ancak canlarını kurtarabilmiş isek de elbise ve eşyaları tamamen su altında kalmıştı. Bütün talebemizin iç çamaşırları da dâhil olmak üzere elbise, kundura, kasket hatta çorap, mendillerini dahi ikmal ve ıskâ eylemek suretiyle pek büyük asarı hamiyet ve şefkat göstermiş olan Selanik Bankası Müdürü Cevdet Beyefendiye alenen teşekkürü bir vecibe addederim.”

Felaketten istifade ederek ihtikâr yapanlar da olmuştur. Bunların başında da yağmurdan dolayı şehre gelen kömür miktarının azalmasını fırsat bilen kömürcüler gelmiştir. Bunun üzerine harekete geçen Belediye, Osmaniye'den 20 vagon kömür getirmiş, 25 kuruşa mâl olan kömürü de maliyetinden kömürcüler pazarında satışa sunmuştur.²²

Genel olarak bakıldığında ise felaket karşısında birlik olan Adanalıların kısa sürede yaralarını sararak yaşamlarına devam ettikleri görülmektedir. Bununla birlikte felaket anında yardımlarına koşan ve mahsur kalan kişilerin kurtarılması hususunda büyük çaba sarf etmiş olan görevlileri unutmuyarak dönemin basını aracılığıyla teşekkür etmişlerdir.²³

Selden şehrin yanı sıra nehrin akış güzergâhı da etkilenmiştir. Buna göre Seyhan'ın ana yatağının haricinde Kuranşa ile Ziamet köyleri arasından

¹⁸ “Seylâpzedelere Yardım”, **Türk Sözü**, 18 Kânunuevvel 1930.

¹⁹ “Yardım Edenler”, **Türk Sözü**, 19 Kânunuevvel 1930.

²⁰ “Seylâp Münasebetiyle Gelen Telgraflar”, **Türk Sözü**, 19 Kânunuevvel 1930.

²¹ “Maarif Cemiyetinin Alenen Teşekkürü”, **Türk Sözü**, 16 Kânunuevvel 1930. Maarif Cemiyeti himayesinde bulunan 14 çocuğun ayakkabısının selle gitmesi üzerine Selanik Bankası Müdürü Cevdet Bey çocuklara yeni ayakkabı almıştır. “Yardımlar”, **Türk Sözü**, 15 Kânunuevvel 1930.

²² “İhtikâr Derhal Kendini Gösterdi”, **Türk Sözü**, 19 Kânunuevvel 1930.

²³ “Teşekkür”, **Türk Sözü**, 18 Kânunuevvel 1930.

geçtikten sonra Tapır ve Küçük İnaplı köyleri arazisini takip ederek denize dökülen yeni bir kol ortaya çıkmıştır. Köylüler tarafından “*Yeni Irmak*” adı verilen koldan dolayı nehrin esas yatağında akan su miktarı bir hayli azalmıştır. Sahilden sahile nakliyat yapan gemilerin güçlkle hareket etmesine neden olan bu durum, nakliye ücretlerini de artırmıştır. Bu artış sonucunda daha önce üç kuruşa taşınan bir okka çığıt on iki kuruşa taşınmaya başlanmıştır. Artışın bölgede yaşayan çiftçilere getirdiği maddi külfetin kısa sürede 100 bin liraya ulaşması üzerine yeni kolun ana yatağa döndürülmesi düşünülmüş, çalışmalara başlanabilmesi için de yağış döneminin sona ermesi beklenmiştir. Nisan ayında başlayan döndürme işlemi sırasında 8.000 çinko, 4.000 kadar kum torbası sarf edilerek 2-3 bin lira masraf yapıldığı sırada meydana gelen selden dolayı bütün çalışmalar heba olmuş, hatta malzemelerin bir kısmı da selle birlikte gitmiştir.²⁴ Selden sonra bu malzemelerin bir bölümünün geri toplanmasıyla birlikte çalışmalara yeniden başlanmış ve döndürme işlemi başarıyla tamamlanmıştır.²⁵

Fakat gerek sel esnasında gerekse sonrasında bölgede uzun bir süredir benzer felaketler yaşanmasına rağmen Adana şehrinin herhangi bir hazırlığının olmadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra sele ilk maruz kalan yerler arasında Kız Lisesi ve Memleket Hastanesi gibi binaların olması ise şehirdeki yapılaşmanın nehir faktörü göz önüne alınmadan gerçekleştirildiğini ortaya koymuştur.

Felaket anında ise öncelikle mahsur kalanlar kurtarılarak barınma ve yeme içme gibi ihtiyaçlarıyla ilgilenilmiştir. Bu faaliyetler ise Kızılay’ın yanı sıra vali başkanlığında oluşturulan bir komisyon marifetiyle gerçekleştirilmiştir. Selden sonra ise yıkılan setlerin tamiri ile yetinilmiştir. Bu bağlamda ne şehri selden koruyacak kalıcı bir çözüm arayışına girilmiş ne de sel anında süreci organize edecek daimi bir birim oluşturulmuştur. Bundan dolayı benzer durumlar ilerleyen dönemde gerçekleşen sellerde de yaşanmıştır.

II. 1931 Yılındaki Sel

Adana’nın 1930 yılındaki selden sonra yaşadığı en önemli sel hadisesidir. Nisan ayında görülen aşırı yağışlar ile Toroslar’daki karların erimesinden kaynaklanmıştır.²⁶ Su seviyesi yükselen Seyhan’ın Türk Ocağı mahallesindeki lağını muhtelif yerlerinden patlatması suyun şehre yayılmasına neden olmuştur. Çuvallara toprak doldurularak patlayan yerler kapatılmak istenmiş ise de başarılı olunamamıştır.²⁷

Sel esnasında Kız Lisesi, Şafak Kahvesi, Türk Ocağı, Belediye Bahçesi gibi yerler su altında kalmıştır. Bu nedenle Kız Lisesi ve Türk Ocağı Mahallesi

²⁴ “Ovada Yeni Bir Nehir”, **Yeni Adana**, 14 Nisan 1931.

²⁵ “Ovadaki Nehir”, **Yeni Adana**, 22 Mayıs 1931.

²⁶ **BCA**, 030.10.117.819.1; “Yağmur, Dolu”, **Türk Sözü**, 3 Nisan 1931; “Seyhan Yavaş Yavaş Yükselmeye Başladı”, **Yeni Adana**, 12 Nisan 1931; “Seyhan Gene Taştı”, **Türk Sözü**, 13 Nisan 1931.

²⁷ “Seyhan ve Ceyhan Nehirleri”, **Yeni Adana**, 13 Nisan 1931.

civarında ikamet edenler ulaşımını araba, hamal veya kurulan iskele vasıtasıyla sağlayabilmişlerdir.²⁸

Selden etkilenen bir diğer önemli yer olan Karşiyaka da ise Seyhan ile Sarıçam deresinden gelen sular Misis Caddesine kadar çıkmış, Bosnalı Salih'in fabrikası ile Memleket Hastanesi başta olmak üzere birçok yer sele maruz kalmıştır. Şehrin aşağı kesimlerinde daha geniş bir alanı etkilemiş olan Seyhan ile Herekli Bucağını aşmış olan Ceyhan, Gemisurra ve Karaoğlanlı köylerinde birleşmiştir. Çok nadir görülen bu durum neticesinde Yüreğir Ovası adeta göl haline gelmiştir.²⁹

Ceyhan'ın taşmasından dolayı da birçok köy selden etkilenmiştir.³⁰ Köylerde mahsur kalan köylüler ise silah sıkararak seslerini duyurmaya çalışmıştır. Misis Nahiye Müdürlüğü tarafından vilayete gönderilmiş olan bir telgrafta bu hususa vurgu yapılarak köylülerle temas kurmak için kayık istenmiştir. Bunun üzerine Vilayet Su İşleri Dairesi'ndeki bir kayık trenle bölgeye gönderilmek istenmiştir.³¹ Ancak zarar gören raylardan dolayı tren seferleri iptal edildiğinden nakil bir süre ertelenmiştir.³² Kayığın birkaç gün içerisinde Misis'e ulaşmasıyla birlikte köylerle temas sağlanmıştır.³³ Bu esnada selden etkilenen köylerden Abdioğlu'nda sağlam bina olarak sadece Safa Bey ve Kibarlar Çiftliğinin kaldığı, köylülerinde bu iki binanın üstüne toplandığı görülmüştür.³⁴ Benzer manzarayla Avratmezarı çiftliğinde de karşılaşmıştır. Buna göre çiftçi başı Ali Ağa ile 28 kişi dam üzerine çıkarak beklemeye başlamışlardır.³⁵

²⁸ "Seyhan ve Ceyhan Nehirleri", **Yeni Adana**, 13 Nisan 1931; "Seyhan Gene Taştı", **Türk Sözü**, 13 Nisan 1931; "Seyhan Niçin Kabardı?", **Türk Sözü**, 14 Nisan 1931.

²⁹ "Seyhan ve Ceyhan Nehirleri", **Yeni Adana**, 13 Nisan 1931; "Köylerde", **Türk Sözü**, 15 Nisan 1931.

³⁰ "Ceyhan Kabardı", **Türk Sözü**, 6 Nisan 1931.

³¹ "Sel Suları", **Yeni Adana**, 15 Nisan 1931; "Köylerde", **Türk Sözü**, 15 Nisan 1931.

³² "Köylerde", **Türk Sözü**, 15 Nisan 1931; "Bozulan Hat", **Yeni Adana**, 16 Nisan 1931; "Ceyhan'da Taştı", **Türk Sözü**, 16 Nisan 1931.

³³ **BCA**, 030.10.117.819.5/Belge 2; "Suların Son Vaziyeti", **Yeni Adana**, 17 Nisan 1931.

³⁴ "Suların Son Vaziyeti", **Yeni Adana**, 17 Nisan 1931.

³⁵ "Sel Değil Nuh Tufanı", **Yeni Adana**, 19 Nisan 1931. Çotlu'da oturan fakat o anda köyden 45 dakika uzaklıkta olan Şeyh Ali ve Menemenci aşiretlerine ait çadırların olduğu bölgeye ulaşan sular aşiretin hayvanlarını götürmüş, aşiret üyelerinin de mahsur kalmasına neden olmuştur. Yaptıkları sallarla aşiret mensuplarını kurtarmak isteyen köylüler ise sudan dolayı harekete geçememişlerdir. Şehre ulaşan köylülerin Valiliği durumdan haberdar etmesi üzerine mahsur kalanları kurtarmak için salcılar gönderilmiştir. **BCA**, 030.10.117.819.4; "Felaket Çok Müthiş", **Yeni Adana**, 16 Nisan 1931; "Kayık Gönderildi", **Yeni Adana**, 16 Nisan 1931. Ancak Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinde yer alan bir belge ile Yeni Adana ve Türk Sözü gazetelerinde yer alan haberlerde Çotlu'da su içinde kalan Seyitoğlu Ali ile Şeyh Ali aşiretlerinin

Çiftçi başı Ali Ağanın hayatının tehlikede olduğunu haber alan bacanağı Nebi Efendi, Valiliğe müracaat ederek ücreti kendisi tarafından karşılanmak üzere birkaç salcı ile bir kayık gönderilmesini rica etmiştir. Nebi Efendi'nin ricası üzerine Valilik, daha önce Misis'e gönderilmiş olan kayıkla Adana'dan gelecek salcıların Avratmezarı çiftliğine gönderilmesi için Misis Nahiye Müdürlüğü'ne emir vermiştir. Bundan sonraki süreci ise Ali Ağa şu şekilde anlatmıştır:³⁶

“Şiddetli yağmurlardan sonra Ceyhan yükselerek çiftliği kuşattı. Ne tarafa baksak hep su görüyorduk. İlk iş olarak çiftliği selden korumaya çalıştık ancak başarılı olamadık. Bunun üzerine hayvanları kurtarmayı düşündük. Bu nedenle hayvanların olduğu yerin önüne hendek açarak set yaptık. Çiftlikte 28 kişi olmasına karşın yiyecek olarak elimizde elli okka ekmek vardı. İlk iki gün ikişer ekmek yedik. Ekmeğin azalması üzerine ise adam başı bir buçuk ekmek yemeye başladık. Ekmeğimizin tükenmesi üzerine sığır kesip yemeyi düşündük fakat tuzumuz yoktu. Çiftlikte biraz yarma vardı. Artık onu kaynatıp yemeğe başladık. Diğer taraftan çiftliğin 80 kadar hayvanatı da yemsiz, samansız kalmıştı. Dama çıkıp baktığımız zaman büsbütün ümidi kesiyorduk. Aşağı yelinin esmesi ise suların akmasına mani olarak daha fazla yükseltiyordu. En ziyade korkumuz bundandı. Ya suda boğularak veyahut aç kalarak ölecektik. Böyle altı gün geçmesine rağmen yardıma gelen olmadı. Kuşlar bile konacak yer bulamayarak oturduğumuz odaya sokulmaya başladılar. Çiftliğin kerpiç duvarları birer birer yıkılmaya başladı. Ölümün yaklaştığını hissederek birbirimizle helalleşmeye başladık. Cuma günü dama çıkmıştım. Uzakta, sular üstünde bize doğru gelen bir kayık olduğunu gördüğüm vakit sevincimden çıldıracaktım. Gelenlerden ilk olarak yiyecek sorduk fakat yanlarında yiyecek herhangi bir şey yoktu. Arkadaşlarıma ve hayvanlara yiyecek bulmadan gitmem dedim. Nihayet kayığa binerek iki saatte Arap Köyü'ne geldik. Oradan aldığım iki torba un, dört torba saman gibi şeyleri kayıkla çiftliğe gönderdim. Ben de atla Adana'ya gittim”.

boğularak kaybolduğu bilgisine yer verilmiştir. **BCA**, 030.10.117.819.6; “Çotlu'da”, **Türk Sözü**, 17 Nisan 1931; “Suların Son Vaziyeti”, **Yeni Adana**, 17 Nisan 1931; “Köylerde”, **Türk Sözü**, 19 Nisan 1931. Fakat Yeni Adana gazetesinin 19 Nisan tarihli nüshasında yer alan bir haberde Çotlu'dan gelen köylülerin salla üç kişi gönderip aşiret halkı ile hayvanlarını daha yüksek bir yere çıkardıkları, Adana'dan giden kayıkla da köye nakledildikleri bilgisine yer verilmiştir. “Çotlu'da Köylü Aşiretleri Kurtarmış”, **Yeni Adana**, 19 Nisan 1931.

³⁶ Nebi Efendi kayıkçılara 40 lira ücret vermiştir. “Sel Değil Nuh Tufanı”, **Yeni Adana**, 19 Nisan 1931.

Yağışların durmasını müteakiben 18 Nisan günü itibariyle Seyhan normal seviyesine, Ceyhan ise bir metreye yakın inmiştir.³⁷ Su içinde kalan köylerin kurtulması içinse suyun 2-3 metre alçalması gerekmiştir.³⁸

Felaketzedelerin yardımına ilk koşan ise Kızılay olmuştur. Bu doğrultuda bölgeye 1.000 lira, 100 çadır ile 2.000 parça çamaşır göndermiştir. Bu yardımların ise vali başkanlığında teşekkül edecek bir komisyonca dağıtılacağı belirtilmiştir.³⁹

Su seviyesinin düşmesiyle birlikte birçok yerde hayat normale dönmeye başlamıştır.⁴⁰ Ancak ulaşımın mümkün olmadığı Karataş nahiyesinde hayatın normalleşmesi biraz daha zaman almıştır. Hatta bu sırada işe sıkıntısı yaşayan şehre, Mersin Valiliği kanalıyla ücreti mahallinden alınmak üzere deniz yoluyla 30 çuval un gönderilmiştir.⁴¹

Selden kırktan fazla köy etkilenmiştir.⁴² Bu esnada bilhassa ekili alanlar büyük zarar görmüştür. Tarlalar çamurla kaplandığı için de tekrar tohum ekilmesi gerekmiştir. Tohum ekmek için zaman olmasına rağmen öncelikle tarlalardaki suyun çekilmesi beklenmiştir.⁴³ Felaketten sonra havaların birkaç gün güzel gitmesi bu yöndeki ümitleri artırmış ise de tekrar başlayan yağmurlar tarlaların sürülerek ekilmesine fırsat vermemiştir.⁴⁴ Felaketin maddi boyutunun artmasına neden olan bu durumdan en çok etkilenen ise köyleri ve ekili arazileri su altında kalan köylüler olmuştur. Köylünün yanı sıra bölge ve ülke ekonomisi de büyük zarar görmüştür. Buna rağmen selden sonra yıkılan setlerin tamiri ile yetinilerek selleri önlemeye yönelik kalıcı herhangi bir önlem alma yoluna gidilmemiştir.⁴⁵ Bu nedenle benzer hadiseler ilerleyen dönemlerde de yaşanmıştır.

³⁷ “Ceyhan Bir Metre İndi”, **Türk Sözü**, 19 Nisan 1931; “Ceyhan Nehri”, **Yeni Adana**, 19 Nisan 1931.

³⁸ “Suların Son Vaziyeti”, **Yeni Adana**, 17 Nisan 1931.

³⁹ “Hilâl-i Ahmer Seylâpzedelere Yardım Ediyor”, **Yeni Adana**, 20 Nisan 1931.

⁴⁰ Bu sırada Adana şehir merkezindeki Mirzaçelebi, Sucuzâde gibi mahallelerde bazı evlerin altından su sızmaya başlamıştır. Yapılan müracaat üzerine evlerde inceleme yapan belediye mühendisi, sorunun 500-600 liralık bir masrafla çözülebileceğini, arzu eden olursa suları boşaltmaları için kova verebileceklerini belirtmiştir. “Evlerde Yerden Su Çıkıyormuş”, **Yeni Adana**, 19 Nisan 1931.

⁴¹ “Karataş’a Mersin’den Erzak Gönderilecek”, **Yeni Adana**, 21 Nisan 1931; “Karataş’a Mersin’den Un Gitti”, **Yeni Adana**, 22 Nisan 1931.

⁴² “Felaket Çok Müthiş”, **Yeni Adana**, 16 Nisan 1931; “Suların Son Vaziyeti”, **Yeni Adana**, 17 Nisan 1931; “Sel Suları”, **Yeni Adana**, 21 Nisan 1931.

⁴³ “Sel Suları”, **Yeni Adana**, 21 Nisan 1931; “İnsan Zayıtı Yok”, **Yeni Adana**, 21 Nisan 1931.

⁴⁴ “Adana’da Zararlı Yağmurlar Devam Ediyor”, **Yeni Adana**, 27 Nisan 1931.

⁴⁵ Bu tamirat 7.500 liraya mal olmuştur. “Seyhan Setleri Yıktı”, **Yeni Adana**, 18 Şubat 1935.

III. 1935 Yılındaki Seller

1931-1935 yılları arasında bölgede ciddi bir sel hadisesi yaşanmamıştır. 1935 yılındaki sel ise Şubat ayındaki yağışlar ile bu yağışların karları eritmesinden kaynaklanmıştır.⁴⁶ Bu esnada Seyhan, Kuraşa ile Ziamet arasındaki 300 metrelik seti yıkarak Haydaroğlu Bucağı, Kayarlı, İnaplı, Verayicisir, Havutlu, Kötüköy, Akbenli, Taşçı, İrmakbaşı, Kilise, Kumrulu, Karahmetli, Cırrık, Yasıviran, Köprügözü, Kayışlı, Dörtağaç ve Hacı Habibli köylerini işgal etmiştir. Aynı günlerde su seviyesi yükselen Ceyhan da Avratmezarı ile Yahşiler tarafından seti yarmış, ancak ciddi bir etkisi olmamıştır.⁴⁷

Bölgede Mart ayında da bir sel vakası yaşanmıştır. Aşırı yağışlar ile güney rüzgârlarının Toroslar'daki karları eritmesinden kaynaklanan sel esnasında Seyhan 4, Ceyhan da 4.5 metre yükselmiştir.⁴⁸ Bunun üzerine nehir kenarında oturanlar olası bir sele karşı dikkatli olmaları konusunda uyarılmış, bütün menfezlerin üzeri çinko, çimento ve toprakla örtülmüş, Karşıyaka'daki dükkânlar ile bir kısım ev de tahliye edilmiştir. Bunun yanı sıra Karşıyaka, Set Boyu ve Debbâğhane bölgelerinde jandarma, polis, bekçi ve itfaiye devriyeleri görevlendirilmiştir. Vali Tevfik Hadi Baysal da alınan önlemleri incelemek amacıyla Belediye Başkanı, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Müdürü, Su İşleri Müdürü ve Nafia Başmühendisi ile Karşıyaka'ya giderek Sakızlar Mahallesi, Bosnalı Salih'in fabrikası ile Memleket Hastanesi'nde incelemelerde bulunmuştur. Seyhan'ın yanı sıra Ceyhan'ın akış güzergâhında da önlemler alınmıştır. Bu kapsamda nehir kıyısındaki bazı köyler ile Hamitbey Bucağı tahliye edilmiştir. Alınan tedbirler sayesinde herhangi bir can kaybı olmamış, fakat havalideki bütün mezruat (ekin) su altında kalmıştır.⁴⁹

Ceyhan Kaymakamlığı tarafından Vilayete verilen bilgide ise Hamitbey Bucağı sakinlerinin bir höyüğe çıktığı belirtilerek bunlar için çadır istenmiştir. Ayrıca aynı bölgede yer alan ve sele maruz kalan yaklaşık 150 kişiden müteşekkil iki köy halkının da aynı höyüğe taşınması için bir kayık gönderildiği, nehir kıyısında bulunan köylerin de sele karşı uyarıldığı ifade edilmiştir. Karataş Nahiye Müdürlüğü tarafından verilen bilgide ise Mıdık ile yedi köy arazisinin su altında kaldığı, Ceyhan nehrinin yükselmeye devam etmesinden dolayı da nehir kenarındaki köylerin sele karşı uyarıldığı bildirilmiştir.⁵⁰

⁴⁶ "Seyhan Taştı", **Türk Sözü**, 17 Şubat 1935.

⁴⁷ "Seyhan ve Ceyhan İrmakları", **Türk Sözü**, 18 Şubat 1935.

⁴⁸ "Dünkü Yağmur", **Türk Sözü**, 3 Mart 1935; "Seyhan ve Ceyhan İrmaklarının Suları Yağmurlardan Yükseldi", **Türk Sözü**, 4 Mart 1935; "Seyhan Yükseldi", **Yeni Adana**, 5 Mart 1935; "Seyhan ile Ceyhan Birleşti", **Türk Sözü**, 8 Mart 1935.

⁴⁹ "Seyhan Çok Kabardı", **Türk Sözü**, 5 Mart 1935.

⁵⁰ "Ceyhan Irmağı Yükseliyor", **Türk Sözü**, 7 Mart 1935.

Su seviyesi yükselen Ceyhan'ın yeniden taşmasından dolayı Karataş'ın Abdioğlu, Herekli, Kapulu köyleri ile kasap Hacı Mehmet ile Kilise köylü Mehmet'in çiftliği su altında kalmıştır. Hatta Seyhan ile Ceyhan, Karaoğlanlı ve Çotlu tarafında birleşmiştir. Ancak karları eriterek sele neden olan güney rüzgârlarının hızını azaltmasından dolayı nehirlerin seviyesi yavaş yavaş düşmüştür.⁵¹

Karataş Nahiye Müdürlüğü'nün Vilayete verdiği son raporda ise Ceyhan ırmağının vaziyetini muhafaza ettiği ve suyun muhtelif yerlerden seti aşarak Kızıлтаhta, Develi, Çakşırlı, Sirkenli ve Eğriağaç köylerini bastığı, evlerin yüksekte olmasından dolayı zarar görmediği, Adalı köyünde 2.000 dönüm arazinin su altında kaldığı, Aliciz köyünde sel tehlikesinin baş göstermesi üzerine halkın yardımıyla toprak yığını setler oluşturularak tehlikenin geçiştirildiği ve herhangi bir can kaybının yaşanmadığı belirtilmiştir.⁵²

Seyhan'ın su seviyesinin normale dönmesiyle birlikte “*Büyük Set*” olarak anılan ve selden dolayı yıkılmış olan Kuranşa ile Ziamet arasındaki setin tamiri gündeme gelmiştir. Fakat bu esnada su, setten seviye olarak yüksekte olduğu 100 metrelik kısımdan ovaya akmaya devam etmiştir. Bundan dolayı öncelikle buranın tamirine karar verilmiştir. Su baskınına maruz kalan çiftçilerden Savatlızâde Halil öncülüğünde harekete geçen köylüler, aralarında topladıkları 1.100 lira⁵³ ile 1.500 torba çimento, 300 toprak, 300 kazık ve kâfi miktarda çinko almışlardır.⁵⁴ 4.000 köylünün de işgücü olarak katkıda bulunmasıyla setin yıkık kısım kapatılarak su akışı tamamen durdurulmuştur.⁵⁵ Bunun yanı sıra çiftçiler, selden zarar gören Taşçı, Abidinpaşa ve Havutlu Bucağı civarındaki setlerin yapılması için de bir komisyon oluşturmuşlardır. Komisyonun önerisi doğrultusunda köylülerin para ve işgücü olarak katkıda bulunmasıyla bu setlerin tamiri de gerçekleştirilmiştir.⁵⁶

Nisan ayında Seyhan ve Ceyhan'ın su seviyesinde yeniden bir yükseliş yaşanmıştır.⁵⁷ Seyhan'ın etrafındaki seti birkaç yerinden yıkması sonucunda⁵⁸

⁵¹ “Seyhan ile Ceyhan Birleşti”, **Türk Sözü**, 8 Mart 1935.

⁵² “Ceyhan Irmağı”, **Türk Sözü**, 10 Mart 1935; “Ceyhan Hala Taşıyor”, **Yeni Adana**, 10 Mart 1935; “Seyhan ve Ceyhan İrmakları”, **Türk Sözü**, 12 Mart 1935.

⁵³ “Seyhan Ceyhanla Ovada Birleşti”, **Yeni Adana**, 3 Nisan 1935.

⁵⁴ “Büyük Sed Yapılıyor”, **Yeni Adana**, 13 Mart 1935. Köylüler çalışmaları esnasında Vali Tefvik Hadi Baysal'dan da büyük yardım görmüştür. “Büyük Sed Yapılıyor”, **Yeni Adana**, 13 Mart 1935.

⁵⁵ “Tuzla Ovasına Akan Su Durduruldu”, **Yeni Adana**, 20 Mart 1935; “Seyhan Ceyhanla Ovada Birleşti”, **Yeni Adana**, 3 Nisan 1935.

⁵⁶ “Seyhan'ın Yıkıldığı Sedler Yapılıyor”, **Yeni Adana**, 14 Mart 1935.

⁵⁷ “İrmak Yükseliyor”, **Türk Sözü**, 1 Nisan 1935; “Seyhan Nehri Yükseldi”, **Yeni Adana**, 1 Nisan 1935.

⁵⁸ “Sular Yeni Seddi Yarıdı”, **Türk Sözü**, 4 Nisan 1935. Büyük setin yıkılmaması için 100 kadar köylü 36 saat nöbet tutarak suyun yığılı kısımları anında kapatmışlardır.

Hadırlı, Mıdık, Kayışlı, Yalmanlı ve Kavaklı köyleri başta olmak üzere birçok köy ile binlerce dönüm ekili arazi su altında kalmıştır. Hatta Seyhan ile Ceyhan Çotlu mevkiinde birleşerek tek bir nehir gibi akmışlardır.⁵⁹

1935 yılında meydana gelen seller esnasında daha ziyade köyler etkilenmiş, şehir merkezinde ise ciddi bir sıkıntı yaşanmamıştır. Ancak önceki sellerde olduğu gibi soruna yönelik kalıcı çözümler yine gündeme gelmemiş, buna karşın daha kısa vadeli bir çözüm olan yıkılan setlerin tamiri ile iktifa edilmiştir. Bu setlerin tamiratında da bilhassa köylüler aktif rol oynamıştır.

IV. 1936 Yılındaki Sel

Aralık ayı başında görülen aşırı yağışlardan kaynaklanmıştır.⁶⁰ Sel esnasında Seyhan, 6 metre derinlikte ve 400 metre genişlikte akmıştır.⁶¹ Bundan dolayı etrafındaki seti muhtelif yerlerinden önce aşarak, sonra da yıkarak şehri ve ovayı işgal etmiştir. Bu sırada iki gözü hariç diğer bütün gözleri sudan görünmez hale gelen Taş Köprü, yıkılabileceği düşüncesiyle ulaşımına kapatılmıştır. Suyun akış hızını engelleyen bu durum, felaketin daha da büyümesine neden olmuştur.⁶²

Felaket esnasında Doğu Lokantası, Kız Lisesi, Halkevi⁶³, Vilayet ve Adliye binaları, Karşıyaka, Cumhuriyet, Seyhan, Hürriyet, Mıdık, Türk Ocağı, Su Gedığı ve Kayalıbağ mahalleleri ile Asfalt Cadde, Papazın Bahçesi, Harap Bahçe, Kuru Köprü, Bahri Paşa Çeşmesi ve Eski İstasyon gibi şehrin yaklaşık olarak üçte ikisi sele maruz kalmıştır.⁶⁴ Suyun derinliğinin yer yer 1.5 metreye ulaşmasından dolayı da cadde ve sokaklardan yaya geçmek imkânsız hale gelmiştir.⁶⁵

Ancak suyun basıncına dayanamayan setin yıkılmasıyla birlikte sular, ovaya doğru akmaya başlamıştır. “Seyhan Ceyhanla Ovada Birleşti”, **Yeni Adana**, 3 Nisan 1935.

⁵⁹ “Seyhan ve Ceyhan”, **Türk Sözü**, 2 Nisan 1935.

⁶⁰ **BCA**, 030.10.118.823.13/Belge 7, 14, 16; “Seyhan ve Sarıçam Deresi Kabardı”, **Yeni Adana**, 5 Kânunuevvel 1936; “Adana Büyük Bir Facia Geçirdi”, **Yeni Adana**, 8 Kânunuevvel 1936.

⁶¹ “Fevkalâde Ahval”, **Türk Sözü**, 12 Kânunuevvel 1936.

⁶² “Adana Büyük Bir Felakete Uğradı”, **Türk Sözü**, 6 Kânunuevvel 1936; “Irmak Felaketi Hakkında”, **Türk Sözü**, 12 Kânunuevvel 1936.

⁶³ Halkevi ve havalisinin su içinde kalmasından dolayı Seyhan Adanaspor’un Halkevi’nin salonunda vermek istediği balo ileri bir tarihe ertelenmiştir. “Balo Tehir Edildi”, **Türk Sözü**, 6 Kânunuevvel 1936.

⁶⁴ Yerli Mallar Haftası münasebetiyle açılması düşünülen sergi münasip bina bulunamadığı için ileri bir tarihe ertelenmiştir. “Yerli Mallar Sergimiz”, **Türk Sözü**, 13 Kânunuevvel 1936.

⁶⁵ Bilhassa Asfalt Cadde’den Yeni İstasyon tarafına gitmek isteyenler arabayla veya hamal sırtında gitmek zorunda kalmışlardır. “Sular Çekildi”, **Türk Sözü**, 8 Kânunuevvel 1936; **Ayn Tarihi**, S.37 (İlkkânun 1936), s.4.

Selin ilk dakikalarında vaziyetin önemini idrak edemeyen halkın büyük kısmı evlerini terk etmemiştir.⁶⁶ Bunda, bu ölçekte bir afetin uzun zamandır yaşanmamış olması önemli bir etken olmuştur. Suyun şehre yayılmaya başlamasıyla birlikte bir panik havası başlamıştır. Bunun üzerine halk, eşyasını varsa evinin ikinci katına, yoksa da damına çıkardıktan sonra evini terk etmiştir. Bu evlerden bilhassa kerpiç, kargir veya kamiştan yapılmış olanlar kısa sürede yıkılmış veya yıkılacak hale gelmiştir. Bu sırada eşyalar da sele kapılıp gitmiştir.⁶⁷

İlk şoku atlatan ve eşyalarını emniyet altına alan halk, daha sağlam veya daha yüksek yapılara çıkarak seslerini duyurmaya çalışmıştır. Seslerini duyurmak için de ya silah sıkışlar, ya da feryat ederek dikkat çekmeye çalışmışlardır. Bundan dolayı öncelikle mahsur kalanların kurtarılmasına çalışılmıştır. Bu hususta da Karşiyaka bölgesine öncelik verilmiştir. Polis, itfaiye ile bilhassa askerler tarafından güvenli bölgelere nakledilenler, akabinde han, hamam, cami, mescit gibi müsait olan yapılara yerleştirilmişlerdir.⁶⁸ Ancak selden dolayı yıkılmış olan ağaçların sokak ve caddeleri kapaması ulaşım konusunda ciddi sıkıntı yaratmıştır.⁶⁹

Şehrin yaşadığı afetle ilgili ulaşabildiği hükümet üyelerine bilgi veren Belediye Başkanı Turhan Cemal Beriker, bir taraftan da Adana milletvekillerine ve Kızılay Genel Merkezine telgraf çekerek şehrin içinde bulunduğu vaziyetle alakalı malumat vererek yardım talebinde bulunmuştur.⁷⁰ Fakat ilerleyen saatlerde telefon hatlarının kopmasından dolayı şehrin dışarıyla iletişim kurması mümkün olmamıştır.⁷¹ Rayların zarar görmesinden dolayı tren seferlerinin iptal edilmesi de dışarıyla bağlantı kurulmasını imkânsız hale getirmiştir.⁷² Bu nedenle yetkililer, iletişim ve ulaşım imkânı tekrar sağlanıncaya kadar Adana'daki durumla alakalı bilgi sahibi olamamışlardır. Bu da yardım faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemiştir.

Selin ikinci günü nehrin 20 santimetre geri çekilmesiyle birlikte felaketin boyutu da ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu esnada suyun geride

⁶⁶ Adanalıların bir kısmı sele Asri Sinema'nın gündüz matinesinde yakalanmışlar, sinemanın suyla dolması üzerine de filmi yarıda bırakmak zorunda kalmışlardır. "Adana Büyük Bir Felakete Uğradı", **Türk Sözü**, 6 Kânunuevvel 1936.

⁶⁷ "Şehirdeki Panik", **Türk Sözü**, 6 Kânunuevvel 1936.

⁶⁸ "Sular Çekildi", **Türk Sözü**, 8 Kânunuevvel 1936. Bu esnada anne babasını arayan çocuklar ile çocuğunu arayan anne babaların feryatlarının her tarafı kapladığı dile getirilmiştir. "Adana Büyük Bir Felakete Uğradı", **Türk Sözü**, 6 Kânunuevvel 1936.

⁶⁹ "Büyük Ağaçlar Devrildi", **Türk Sözü**, 6 Kânunuevvel 1936.

⁷⁰ "Adana Büyük Bir Felakete Uğradı", **Türk Sözü**, 6 Kânunuevvel 1936.

⁷¹ "Telgraf İşlemiyor", **Türk Sözü**, 6 Kânunuevvel 1936.

⁷² "Trenler İşlemiyor", **Türk Sözü**, 6 Kânunuevvel 1936. Toros Ekspresi Pozantı'da, Ankara treni Yenice'de kalmıştır. **BCA**, 030.10.118.823.13/Belge 13-14. Birçok köprü'nün yıkılması da ulaşımı olumsuz yönde etkilemiştir. "Yıkılan Köprüler", **Türk Sözü**, 8 Kânunuevvel 1936.

bıraktığı çamurdan yürümek imkânsız hale gelmiştir. Şehirdeki en büyük tahribat ise Karşıyaka bölgesi ile Köprü Sokağı, Ada Sokağı ve Mıdık gibi mahallelerde olmuştur. Neredeyse sağlam binanın kalmadığı bu mahallelerin yanı sıra Vilayet, Türk Ocağı, Halkevi, Kız Lisesi, Askeri Tümen Karargâhı gibi binalar da ciddi zarar görmüştür. Hatta Ticaret Mektebi olarak kullanılan merhum Suphi Paşa'nın evinin bir kısmı da suyun tazyikine dayanamayarak yıkılmıştır.⁷³

Felaketin ilk günlerinde köylere de irtibat kurulamamıştır. Bundan dolayı köylere daha geç müdahale edilmiştir. Ancak istihkâm taburundan bir müfreze şehre yakın köylere giderek binaların üzerinde bekleyen halka ekmek dağıtmıştır. Bu sırada şehrin batısında yer alan Hadırlı, Müftüköyü ve Mürsel köyünün selden ciddi derecede etkilendiği görülmüştür. Köylere dair sağlıklı bilgiler ise suyun çekilmeye başlamasıyla birlikte elde edilmiştir.⁷⁴

Selden yaklaşık olarak 30.000 kişi etkilenmiştir.⁷⁵ Bunların önemli bir kısmını ise evleri yıkılanlar oluşturmuştur. Nitekim selin ilk günlerinde vilayet genelinde yıkılan ev miktarı 551'i Adana şehir merkezinde olmak üzere 1.500 olarak tespit edilmiştir.⁷⁶ Bunlar da daha ziyade yapı malzemelerinden dolayı yıkılmıştır. Dönemin basınında yer alan bir haber de bunu teyit etmektedir. Bu haberde şehir merkezinde yıkılan 551 evin 374'ünün kerpiç, 114'ünün huğ⁷⁷, 19'unun ahşap, 46'sının kargir olduğu belirtilmiştir.⁷⁸ Bunun yanı sıra selden dolayı 39 kişi hayatını kaybetmiş, bine yakın hayvan da telef olmuştur.⁷⁹

Felaketin mali bilançosu ise depolarda ve fabrikalarda ıslanan, çamur içerisinde kalan ve selle giden pamuk ve kozanın miktarı bilinmediği için tam olarak hesaplanamamıştır.⁸⁰ Bununla birlikte tahmini zararın 3 milyon lira

⁷³ "Sular Çekildi", **Türk Sözü**, 8 Kânunuevvel 1936; "Ticaret Mektebi Yıkılıyor", **Türk Sözü**, 8 Kânunuevvel 1936. Atatürk şehri ziyareti esnasında zaman zaman bu evde kalmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Erdem Çanak, **Atatürk ve Adana**, Gece Kitaplığı, Ankara 2014, s.15-94.

⁷⁴ "Köylerde", **Türk Sözü**, 8 Kânunuevvel 1936.

⁷⁵ Oymaklı ve Karataş tarafları selden etkilenmemiş, İncirlik ve Kürkçü civarı önemsiz derecede etkilenmiş, Mihmandar tarafı ise tamamen su altına kalmıştır. "Seylâpa Uğrayan İnsan Miktarı", **Türk Sözü**, 8 Kânunuevvel 1936.

⁷⁶ "Şehirde Yıkıntılar", **Türk Sözü**, 9 Kânunuevvel 1936. Ancak 10 Kânunuevvel itibariyle belediye hududunda yıkılan ev sayısı 1.733'e yükselmiş, yıktırılacak evlerle birlikte bu sayının 2.000'i geçeceği belirtilmiştir. Ayrıca Tuzla mıntıkası ile henüz irtibat sağlanamadığı da dile getirilmiştir. "Büyük Şefin Felaketimize Karşı Gösterdiği Alaka", **Türk Sözü**, 11 Kânunuevvel 1936.

⁷⁷ Kamıştan yapılmış ev. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Cengizkan, **Mübadele Konut ve Yerleşimleri**, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2004.

⁷⁸ "Şehirde Yıkıntılar", **Türk Sözü**, 9 Kânunuevvel 1936.

⁷⁹ "Ne Kadar Hayvan Boğuldu", **Türk Sözü**, 9 Kânunuevvel 1936.

⁸⁰ **BCA**, 030.10.118.823.13/Belge 17.

olduğu dile getirilmiştir.⁸¹ Selden sonra havaların iyi gitmesi ise felaketin daha fazla büyümesini önlemiştir.

Felaketzedelere yönelik ilk çalışmalar ise Kızılay başta olmak üzere Vilayet, Belediye ve Askeriye tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunlardan Belediye, mahsur kalanların tahliyesi, yerleştirilmesi ve yeme içme sorunlarıyla ilgilenmiş,⁸² şehrin un üretiminin büyük kısmını karşılayan Cumhuriyet ve Bosnalı Salih'in fabrikalarının su içinde kalmasından dolayı ekmek buhranı yaşanmaması için Doğruluk fabrikasındaki 1.800 çuval una el koymuş, bazı muhtekirlerin yolların kapalı olmasından istifade ederek kömür ve odun ihtikârı yapabileceğini düşünerek Tarsus, Mersin ve Osmaniye Belediyelerinden kömür istemiş,⁸³ hariçten gelen kömürleri de emrine alarak sattırmıştır.⁸⁴

Kızılay ise han, hamam, cami, mescit gibi yerlere yaklaşık olarak 4.000 kişiyi yerleştirerek günlük yemeklerini vermiş, ısınmaları için soba kurmuş⁸⁵, ihtiyacı olanlara kömür vermiş⁸⁶, ilk etapta 6.000 lira nakdi yardımda bulunmuş, Eskişehir ambarlarından 1.000 yatak kılıfı, 1.000 yastık kılıfı, 1.000 yatak çarşafı, 1.000 battaniye ile 300 çadır, büyükler için 1.000 don ile 1.000 gömlek, çocuklar için de 500 don ile 500 gömlek göndermiştir.⁸⁷

Kızılay'a mensup kadınlar da Vali Tefvik Hadi Baysal'ın başkanlığında kurdukları komiteler aracılığıyla felaketzedeler için yardım toplamışlardır.⁸⁸ Ayrıca, fabrikaların yardım olarak verdiği kumaşları İsmet İnönü

⁸¹ "Adana Felaketi", **Türk Sözü**, 11 Kânunuevvel 1936.

⁸² Belediye, gayretli çalışmalarından dolayı bazı personelini para ve takdirname ile ödüllendirmiştir. "Belediye Felaket Gününde Çalışanları Taltif Etti", **Türk Sözü**, 13 Kânunuevvel 1936.

⁸³ "Ekmek, Kömür ve Odun Buhranı Olmayacak", **Türk Sözü**, 8 Kânunuevvel 1936. Adı geçen belediyeler talebi kısa sürede karşılayacaklarını bildirmişlerdir. Nitekim Mersin Belediyesi birkaç gün sonra 5 ton kömür göndermiştir. "Mersin Belediyesi Selâpzedelerimize Kömür Gönderdi", **Türk Sözü**, 13 Kânunuevvel 1936.

⁸⁴ "Kömür Meselesi", **Türk Sözü**, 13 Kânunuevvel 1936.

⁸⁵ Sobaların yakacak ihtiyacını Orman İdaresi karşılamıştır. "Kızılay Faaliyette", **Türk Sözü**, 8 Kânunuevvel 1936.

⁸⁶ "Seylâpzedelerimize Dün Kömür Dağıtıldı", **Türk Sözü**, 5 Kânunusani 1937.

⁸⁷ Bu paranın 5.000'i Kızılay Genel Merkezi tarafından gönderilmiş, 1.000'i de Adana şubesinin kasasından kullanılmıştır. **BCA**, 030.10.118.823.13/Belge 5; **Türkiye Kızılay Derneği, 73 Yıllık Hayatı (1877-1949)**, Ankara 1950, s.86; "Seylâp Felâketinin Bilançosu", **Türk Sözü**, 9 Kânunuevvel 1936. Bu çadırlar Erkek Muallim Mektebi ile Elektrik Fabrikası arasına kurulmuştur. "Çadırlar Kuruluyor", **Türk Sözü**, 11 Kânunuevvel 1936.

⁸⁸ "Kızılay'ın Bayan Azaları Faaliyette", **Türk Sözü**, 9 Kânunuevvel 1936; **BCA**, 030.10.118.823.13/Belge 10, 23. Yardımların koordineli bir şekilde yapılabilmesi için vali başkanlığında umumi müfettiş Sait, belediye ve ticaret odası mümessillerden oluşan bir de komisyon oluşturulmuştur. "Seylâp Felâketinin Bilançosu", **Türk Sözü**, 9 Kânunuevvel 1936.

Enstitüsü'ndeki atölyede elbise ve iç çamaşıra dönüştürmüşlerdir. Bu esnada şehirde bulunan terzilerde kadınlara eşlik etmiştir.⁸⁹

Felaketzedeler için Atatürk de Kızılay'a 10.000 lira bağışta bulunmuştur.⁹⁰ Ulu önderin büyük heyecan uyandıran bu davranışı üzerine birçok vilayet, kurum ve kuruluş taziye telgrafi göndererek teessürlerini bildirmişler ve yardımda bulunmak istediklerini belirtmişlerdir.⁹¹

Adana'nın ileri gelen zenginleri de yardıma muhtaç 5.000'den fazla Adanalının günlük ihtiyaçlarını karşılamak üzere Kızılay'a 4.500 lira nakdi yardımda bulunmuş, şehirdeki eczacılar da Kızılay'ın göndereceği 1.000 reçeteyi ücretsiz yapmayı taahhüt etmiştir.⁹² Şehirdeki üç spor kulübü de geliri felaketzedelere verilmek üzere maç yapacaklarını ve parayı Kızılay'ın hesabına yatıracaklarını açıklamışlardır.⁹³ Ayrıca Bizim Lokanta sahibi Ömer 200 kişiye çorba, şekerci Cumali de camilere yerleştirilen felaketzedelere aşure dağıtmıştır.⁹⁴

Osmaniye Halk Partisi ise felaketzedelere dağıtılmak üzere 10 ton kömür ile 30 ton odun⁹⁵, Ankara'daki ecnebi sefaret erkânı ve memurları da

⁸⁹ **BCA**, 030.10.118.823.13/Belge 23; "Sular Çekildi", **Türk Sözü**, 8 Kânunuevvel 1936; "Seylâp Felâketinin Bilânçosu", **Türk Sözü**, 9 Kânunuevvel 1936.

⁹⁰ "Atatürk Seylâpzedelere 10 Bin Lira Gönderdi", **Türk Sözü**, 11 Kânunuevvel 1936; "Hilâliahmerin Tarihçesi", **Türkiye Hilâliahmer Mecmuası**, S.151 (15 Aralık 1936); Naci Akverdi, **Adana (Cumhuriyetten Evvel ve Sonra)**, (byy), 1938, s.60-61; Nail Tan, "Atatürk'ün Sosyal Çalışmalarından Örnekler", **Atatürkçü Düşünce**, S.44 (Aralık 1997), s.29. Bunun üzerine Parti adına Tefvik Hadi Baysal, şehir adına da Belediye Başkanı Turhan Cemal Beriker Atatürk'e şükran duygularını ifade eden birer telgraf çekmişlerdir. **Türk Sözü**, 13 Kânunuevvel 1936.

⁹¹ "Büyük Şefin Felaketimize Karşı Gösterdiği Alaka", **Türk Sözü**, 11 Kânunuevvel 1936; "Seylâp Felâketzedelerine Nakdi Yardımı Havi ve Beyanı Teessürü Bildiren Telgraflar", **Türk Sözü**, 12 Kânunuevvel 1936; "Devam Eden Taziyeler", **Türk Sözü**, 13 Kânunuevvel 1936. Bu doğrultuda Manisalılar, İstanbul İstandart Gaz ve Benzin şirketi ile İstanbul Celepler Birliği 500'er lira göndermiştir. **BCA**, 030.10.118.823.13/Belge 8; "Manisalıların Yardımı", **Türk Sözü**, 12 Kânunuevvel 1936; "Felaketzedelerimize Yardımlar", **Türk Sözü**, 24 Kânunuevvel 1936. Dönemin yerel basını incelendiği zaman birçok vilayet, kişi, kurum ve kuruluşun muhtelif miktarda aynı ve nakdi yardımda bulunduğu görülmektedir. Bu yardımlarla ilgili haberler uzun bir süre basında yer almıştır.

⁹² **BCA**, 030.10.118.823.13/Belge 15; "Seylâp Felâketinin Bilançosu", **Türk Sözü**, 9 Kânunuevvel 1936. Türk Sözü gazetesinde bu meblağın 5.000 lira olduğu bilgisi yer almaktadır. "Teberrular", **Türk Sözü**, 8 Kânunuevvel 1936.

⁹³ "Şehrimiz Kulüpleri", **Türk Sözü**, 12 Kânunuevvel 1936. Müsabakalardan elde edilen 40 lira Kızılay'ın hesabına yatırılmıştır. "Şehrimiz Spor Kulüplerinin Seylâpzedelerimize Yardımları", **Türk Sözü**, 22 Kânunuevvel 1936.

⁹⁴ "Vatandaşların Teberruları", **Türk Sözü**, 9 Kânunuevvel 1936.

⁹⁵ "Osmaniye Halk Partisinin Yardımları", **Türk Sözü**, 9 Kânunuevvel 1936.

aralarında topladıkları 2.025 lirayı göndermişlerdir.⁹⁶ Bunun yanı sıra Adana başta olmak üzere ülkenin birçok yerinde yardım kampanyaları düzenlenmiştir. Türk Spor Koruma Genel Merkezi de bütün kulüplerin birer maç yaparak hâsılatını felaketzedelere vermesi yönünde karar almış, bu kararını da ilgililere bildirmiştir.⁹⁷ Bütün bu çalışmalar sonucunda selzedelere yapılan aynı ve nakdi yardımın miktarı 80.000 liraya ulaşmıştır.⁹⁸

Sel sorunu Meclis gündemine de gelmiştir. Konu hakkında bilgi veren Sağlık Bakanı, vaziyetin derin teessür uyandırdığını, Kızılay'ın ilk etapta 6.000 lira yardımda bulunduğunu, Sıtma mücadele teşkilatının da selzedelere yardımcı olacağını, Sağlık Bakanlığı Müsteşarının Adana'ya hareket ettiğini ve gerekli tedbirlerin alındığını dile getirmiştir.⁹⁹ Felaketle ilgili açıklama yapan Adana milletvekili Damar Arıkoğlu da felaketten müteessir olduğunu, Sağlık Bakanlığı Müsteşarı ile Kızılay Müfettişinin Adana'ya hareket ettiğini, gerekirse Sağlık Bakanının da gideceğini, ilk etapta kullanılmak üzere 6.000 lira, 300 çadır ile 1.000 çamaşır gönderildiğini ifade etmiştir.¹⁰⁰

Felaket sonrasında selzedelere, normal yaşamlarına dönebilmeleri için çalışma imkânı da sağlanmıştır.¹⁰¹ Bilhassa Hastane, Halkevi, Hükümet ve Kız Lisesi'ne temizlik personeli olarak eleman alınacağı ve bu gibi işlerle meşgul olabilecek kişilere teklifler yapıldığı, isteyenlerin setlerin tamir ve inşasında da çalıştırılacağı belirtilmiştir.¹⁰² Bu süreçte Kızılay da selden zarar görmüş olup muhtaç durumda bulunanlara nakdi yardımda bulunmuştur.¹⁰³ Ayrıca maddi durumu iyi olmayan felaketzedelerin zarar gören evlerinin toplanan yardımların yanı sıra hükümetin sağlayacağı maddi destekle inşa edileceği belirtilmiştir.¹⁰⁴

⁹⁶ “Seylâpzedelerimize Yardımlar”, **Türk Sözü**, 25 Kânunuevvel 1936.

⁹⁷ “Türk Sporcuları”, **Türk Sözü**, 27 Kânunuevvel 1936. Bu doğrultuda Ankaralı sporcular ile Balıkesir Spor Mıntika Başkanlığı birer turnuva gerçekleştirmişlerdir. Balıkesir'deki müsabakalar neticesinde 23 lira 50 kuruş hâsılat elde edilmiştir. “Felaketzedelerimiz İçin Ankara Sporcularının Bir Teşebbüsü”, **Türk Sözü**, 16 Kânunusani 1937; “Felaketzedelerimiz Çıkarına Yapılan Maçlar”, **Türk Sözü**, 23 Kânunusani 1937.

⁹⁸ “Dâhili Teberrular Ne Kadar Oldu”, **Türk Sözü**, 20 Kânunuevvel 1936.

⁹⁹ “Geçirdiğimiz Facia Kamutayda”, **Türk Sözü**, 8 Kânunuevvel 1936.

¹⁰⁰ “Saylavımız Damarın Gazetemize Gönderdiği Telgraf”, **Türk Sözü**, 9 Kânunuevvel 1936.

¹⁰¹ Felaketin Ramazan Bayramına denk gelmesinden dolayı şehirde bayram yeri kurulmamıştır. “Bayram Yeri Kurulmayacak”, **Türk Sözü**, 13 Kânunuevvel 1936.

¹⁰² “Felâketzedelere İş Bulunuyor”, **Türk Sözü**, 10 Kânunuevvel 1936. Nitekim kısa süre içerisinde 100'den fazla kişiye iş ayarlanmıştır. “İşsizlere İş Bulunmakta”, **Türk Sözü**, 11 Kânunuevvel 1936.

¹⁰³ “Seylâpzedelere Para Tevziatı”, **Türk Sözü**, 15 Haziran 1937.

¹⁰⁴ “Seylâpzedelerimize Evler Yaptırılacak”, **Türk Sözü**, 1 Kânunusani 1937. Bu evlerin iki mahalle halinde inşa olunacağı belirtilmiştir. “Seylâpzedelerimize Tuğladan Binalar Kurulacak”, **Türk Sözü**, 3 Kânunusani 1937; “İki Mahalle Kuruluyor”, **Türk**

Bu maksatla 75 evden müteşekkil “Atatürk Mahallesi” adında bir de mahalle inşa edileceği açıklanmıştır.¹⁰⁵ Yapılacak evlerin planları da Kızılay tarafından gönderilmiştir. Ancak bu planlar, bir ailenin ihtiyacını karşılamaya yetmeyeceği gerekçesiyle beğenilmemiştir. Bunun yerine Prof. Hermann Jansen’in gönderdiği planlar incelenmek üzere Belediye Fen Heyetine havale edilmiştir.¹⁰⁶ Fakat aradan uzun bir süre geçmesine rağmen herhangi bir gelişme olmamıştır. Bunun üzerine 10 Ekim tarihli Türk Sözü gazetesinde yer alan bir haberde kış aylarının yaklaşmasına rağmen evlerle ilgili bir gelişmenin olmaması eleştirilmiştir.¹⁰⁷ Bu haber üzerine Kızılay, yaşanan sürece dair bir açıklama yapmış¹⁰⁸ ise de açıklama inandırıcı bulunmamıştır.¹⁰⁹ Bununla birlikte bir süre sonra evlerin yaptırılacağı belirtilerek mülkiyeti Kızılay’a ait olmak üzere isteyen selzedelere ucuz fiyatla kiraya verileceği açıklanmıştır.¹¹⁰

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’nde yer alan 23 Aralık tarihli bir raporda ise felaketle/felaketzedelerle ilgili şu çalışmaların yapıldığı/yapılacağı belirtilmiştir:¹¹¹

• 475 hanede 2.198 nüfusa 5.246 parça battaniye, çarşaf, yatak ve yastık kılıfı, büyük ve küçük don ile gömlek dağıtılmıştır.

• Cami, medrese ve hanlarda iâşe edilen ve çalışmaya muktedir oldukları halde meskensiz oldukları anlaşılan 75 hanede 573 nüfusa 75 adet çadır dağıtılarak ihtiyaçları temin edilmiştir.

Sözü, 5 Kânunusani 1937. Toplanan yardımlardan kalmış olan mevcut paranın bu evleri inşa etmeye yeteceği belirtilmiştir. “Seylâpzedelere Yapılacak Evler Meselesi”, **Türk Sözü**, 6 Şubat 1937.

¹⁰⁵ Evlerin inşasıyla ilgilenmek üzere Vali Başkanlığında, Belediye Başkanı, Kızılay heyeti, Şehir İşleri Müdürü, Nafia Müdürü, Ticaret Odası Başkanı ve Ticaret Odasından bir aza ile serbest mühendis Remzi Beyden müteşekkil bir de komisyon oluşturulmuştur. “Atatürk Mahallesi”, **Türk Sözü**, 26 Mart 1937.

¹⁰⁶ “Seylâpzedeler”, **Türk Sözü**, 7 Mayıs 1937. Adana’nın şehir planını da hazırlayan Alman şehir plancı. Erman Artun vd., **Geçmişten Günümüze Adana Belediyesi ve Başkanları**, Adana 2009, s.80.

¹⁰⁷ “Seylâpzedelere Yaptırılacak Evlerden Eser Yok”, **Türk Sözü**, 10 Teşrinievvel 1937.

¹⁰⁸ “Seylâpzedede Evleri Hakkında Kızılay’ın Tavzihi”, **Türk Sözü**, 12 Teşrinievvel 1937.

¹⁰⁹ “Seylâpzedede Evleri”, **Türk Sözü**, 13 Teşrinievvel 1937.

¹¹⁰ Konuyla ilgili Türk Sözü gazetesinde yer alan ve yetkili birisi tarafından yapıldığı belirtilen açıklamada “selzedelere memleketin dört bir tarafından yapılan yardımların miktarının 70 bin lira olduğu, bu paranın bir kısmının selde evleri yıkılanlara verildiği ve geriye 69 ev kaldığı, ancak yapılan son tahkikatta bunların bir kısmının başka yerde evinin olduğunun anlaşıldığı, son verilen karara göre de yaptırılacak evlerin dağıtımında bir adaletsizlik olmaması için geriye kalan selzedelere tazminat verileceği, kalan 30 bin lira ile de 40-50 bina yaptırılacağı belirtilmiştir. “Seylâpzedede Evleri Yaptırılıyor”, **Türk Sözü**, 21 Teşrinievvel 1937.

¹¹¹ **BCA**, 030.10.118.823.13/Belge 2.

• Hanlarda işçileri temin edilen 44 hanede 195 nüfusa on beş günlük işçileri nakden dağıtılmış, elbise ihtiyaçları karşılanmış ve temin ettikleri yerlerde barınmak üzere Kızılay ile alakaları 23 Aralık günü itibariyle kesilmiştir.

• Köylerde isimleri tespit edilenlere elbise dağıtımına 24 Aralık itibariyle başlanacağı belirtilmiştir.

• Yıkılan huğ ve kerpiçten evlerin gerekli tamiratının yapılabilmesi için zararlarının gerçek değerinin tespitine çalışılmıştır.

• Adana Kızılay Cemiyetine yapılan bağışların miktarı 14.974 liraya ulaşmıştır.

• İaşe, nakliye ve yakacak parası olarak Kızılay tarafından şimdikiye kadar 4.684 lira masraf yapılmıştır.

• Setlerin yıkılan yerlerin tamirati için 23 Aralık günü itibariyle yıkılan dört yerde 200 amele çalışmaya başlamıştır.¹¹²

Aralık ayında başlayan setlerin tamirat işleminin Mart ayında tamamlanması planlanmıştır.¹¹³ Bilhassa mevsimin kış olması ve yeni sel hadiselerinin yaşanma ihtimali çalışmaların kısa sürede tamamlanmasını zorunlu kılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle yıkılan setler incelenerek yapılması gerekenlerle ilgili olarak bir rapor hazırlanmıştır. Ankara'ya gönderilen raporun onaylanarak ihtiyaç duyulan paranın tahsisıyla birlikte setlerin tamiratına başlanmıştır. 300 amele ve 80 araba ile başlayan çalışmanın kısa sürede tamamlanabilmesi için de amele ve araç sayısı artırılmıştır.¹¹⁴ Fakat devam eden yağışlar çalışmaların aksamasına neden olmuştur.¹¹⁵ Buna rağmen Debbağhane civarındaki set Ocak ayı sonunda tamamlanmış, Karşıyaka başta olmak üzere diğer yerlerde devam eden çalışmaların da kısa sürede nihayete ereceği açıklanmıştır.¹¹⁶ Mart ayının ilk günleriyle birlikte şehirdeki veya şehre yakın noktalardaki yarıklar tamamen kapatılmış, Havutlu, Taşçı, Pirice ile Yarbaşı'ndan Numune Çiftliğine kadar olan bölgedeki yarıkların kapanması için

¹¹² Öncelikle Karşıyaka'daki setin tamirine başlanmıştır. Amele bulunursa diğer yerlerde de çalışmaların başlayacağı belirtilmiştir. "Setlerin Tamirine Başlandı", **Türk Sözü**, 24 Kânunuevvel 1936; "Setlerin Tamiri", **Türk Sözü**, 25 Kânunuevvel 1936.

¹¹³ "Sedlerin Tamiri Devamda", **Türk Sözü**, 3 Kânunusani 1937.

¹¹⁴ "Setlerin Tamiri Meselesi", **Türk Sözü**, 8 Kânunusani 1937. Bu nedenle çalışmaların Şubat ayı sonuna kadar da tamamlanabileceği ifade edilmiştir. "Sedlerin Tamiri Bu Ay Ortasında Bitiyor", **Türk Sözü**, 3 Şubat 1937; "Nehrin Sol Sahilinde Sedler", **Türk Sözü**, 6 Şubat 1937; "Sedlerin Tamiri Bitmek Üzere", **Türk Sözü**, 13 Şubat 1937; "Sedler", **Türk Sözü**, 14 Şubat 1937; "Sedler Meselesi", **Türk Sözü**, 18 Şubat 1937; "Sedler Meselesi", **Türk Sözü**, 19 Şubat 1937.

¹¹⁵ "Sedlerin Tamiri", **Türk Sözü**, 14 Kânunusani 1937; "Sedlerin İnşaatı", **Türk Sözü**, 20 Kânunusani 1937; "Sedlerin Tamirati", **Türk Sözü**, 26 Kânunusani 1937; "Sedler Meselesi", **Türk Sözü**, 30 Kânunusani 1937.

¹¹⁶ "Sedler", **Türk Sözü**, 21 Kânunusani 1937.

de çalışmalara başlanmıştır.¹¹⁷ Buraların da kapatılmasıyla setlerin tamiratına yönelik çalışmalar sona ermiştir.

Selin bölgede yaratmış olduğu tahribatın etkisi ise uzun süre devam etmiştir. Bunda selin büyüklüğü önemli bir etken olmuştur. Nitekim şehir merkezi başta olmak üzere bütün ovanın günlerce su altında kaldığı, yüzlerce evin yıkıldığı, bir o kadarının kullanılamaz hale geldiği, bine yakın hayvanın telef olduğu ve onlarca insanın yaşamı yitirdiği felaket uzun süre unutulmamıştır. Bu yönüyle sel, Adana'nın cumhuriyet döneminde yaşamış olduğu en büyük felaketlerden birisi olarak kayıtlara geçmiştir. Bunun yanı sıra bölgedeki sel sorununa yönelik kalıcı çözüm arayışlarını gündeme getirmesi bakımından da ayrı bir öneme sahiptir. Bunda selin şehir merkezinde yaratmış olduğu tahribat önemli bir etken olmuştur. Bu nedenle felaketten sonra suyun kontrol altına alınmasına yönelik çalışmalara hız verilmiştir. Bu sürecin bir sonucu olarak da regülatör inşa edilmiştir.

V. 1937 Yılındaki Seller

1937 yılındaki seller, Seyhan'ın su seviyesindeki anormal yükselişten ziyade önceki selde yıkılmış ancak henüz yapılmamış olan setlerden kaynaklanmıştır. Bu nedenle nehrin seviyesinde görülen çok ciddi olmayan artışlar esnasında dahi su, setlerin yıkık kısımlarından şehre veya ovaya doğru yayılmaya başlamıştır. Şubat ayında bu şekilde iki sel hadisesi yaşanmıştır. Bunlardan ilki setlerin tamiratına henüz başlanılmayan Taşçı ve Havutlu Bucağı'nda gerçekleşmiştir.¹¹⁸

Aşırı yağmurlar ile eriyen karlardan kaynaklanan ikinci selde ise Ada Sokağı, Mıdık, Hadırlı, Yalmanlı, Camuscu, Kılavur, Denizkuyusu, Yunusoğlu, Hacıali, Cine, Yeniköy, Köprügözü, Karaküçer, Sarımsak, Tapır, Taşçı, Mihmandar, Tanrıverdi, Solaklı, Şarganlı, Malatça, Kadıköy arazileri ile Kayarlı, Kötüköy, Pekmez Suyu, Arpacı, Sazak, Şahınağa, Çanakçı, Paşaköyü, Tokuç, Karaömerli ve Kamışlı mntıklararı etkilenmiştir.¹¹⁹

Seyhan'ın yanı sıra Ceyhan da iki metreye yakın yükselmiştir. Bu esnada ovaya yayılan suların bilhassa Misis ve Havutlu Bucağı havalisi etkilemiştir.¹²⁰ Ancak bu seller, nehirlerin seviyesinde yaşanan anormal değişimlerden kaynaklanmadıkları için ciddi etkileri olmamıştır. Bunun yanı sıra kısa süreli ve dar bir alanda etkili olmalarından dolayı herhangi bir can ya

¹¹⁷ "Seyhan'ın Vaziyeti", 2 Mart 1937; "Sedlerin Tamiratu", **Türk Sözü**, 7 Mart 1937. Bunlardan ilk tamamlanan ise Havutlu civarındaki set olmuştur. "Sedler", **Türk Sözü**, 12 Mart 1937.

¹¹⁸ "Taşçı ve Havutlu Bucak Mntıklarının Bir Kısımı Su Altında", **Türk Sözü**, 18 Şubat 1937.

¹¹⁹ "Çukurova'nın İki Koca Tehlikesi Seyhan-Ceyhan", **Türk Sözü**, 27 Şubat 1937.

¹²⁰ "Ceyhan'ın Taşması", **Türk Sözü**, 28 Şubat 1937; "Çukurova'nın İki Koca Tehlikesi Seyhan-Ceyhan", **Türk Sözü**, 27 Şubat 1937.

da mal kaybı da yaşanmamıştır. Bununla birlikte artan seller, Adana Belediyesinin yaşanması muhtemel felaketler esnasında kullanılmak üzere muhtelif miktarda bot ve sandal almasına neden olmuştur.¹²¹ Bu şekilde sudan etkilenen yerlere daha hızlı ve etkili mücadele edilmesi amaçlanmıştır.

VI. 1940 Yılındaki Sel

Ocak ayındaki aşırı yağışlardan kaynaklanmıştır. Bu sırada Ceyhan 4.25 metre yüksekliğe ulaşmıştır. Kesikkeli ve Mecidiye köylerinin su altında kaldığı sel esnasında herhangi bir insan ve hayvan zıyatı olmamıştır. Buna karşın bir miktar ekili alan ile Kesikkeli Köyü'nde bulunan buğday kuyularındaki buğdaylar zarar görmüştür.¹²² Kısa süreli ve dar bir alanda etkili olduğu için dikkate değer sonuçları olmamıştır.

VII. 1941 Yılındaki Seller

Ocak ayındaki aşırı yağmurlar ile güney rüzgârlarının Toroslar'daki karları eritmesinden kaynaklanmıştır.¹²³ Seyhan Park ile yazlık sinema, Memleket Hastanesi, Kız Lisesi ve Beden Terbiyesi binaları su içinde kalmış, Dilberler Sekisi civarında inşaatı devam eden regülatör ile köprü de zarar görmüştür.¹²⁴

Seyhan'ın Mihmandar Köyü yakınındaki Kadirbey Çiftliğinin olduğu bölgeden seti yarması sonucunda Numune Çiftliği, Taşçı, Havutlu, Denizkuyusu, Sakızlı, Hacıali ve Pirice, Hadırlı Köyü önündeki seti yarması sonucunda ise Hadırlı, Camuscu, Kayışlı, Dörtağaç, Ziamet ve Kuransa köyleri selden etkilenmiştir.¹²⁵ Aynı günlerde yükselen Ceyhan da Avratmezarı, Çotlu, Akdam, Danişmen ve Araplar Köyünü işgal etmiştir.¹²⁶ 300 bin dönüm araziye etkileyen felaketin tahmini zararının ise en az 1 milyon lira olduğu açıklanmıştır.¹²⁷ Kısa sürede normal seviyesine inen nehirler tehlike olmaktan çıkarken, yıkılmış oldukları setler ile Seyhan üzerinde yer alan ve zarar gören regülatör de tamir edilmiştir.¹²⁸

¹²¹ Alınan sandallardan birisinin motorlu olduğu belirtilmiştir. Ayrıca muhtelif tür ve miktarda cankurtaran aracı da alınmıştır. "Seylâba Karşı Belediyenin Aldığı Tedbir", **Türk Sözü**, 28 Eylül 1937.

¹²² **BCA**, 030.01.121.770.5; "Ceyhan Taştı", **Türk Sözü**, 5 Kânunusani 1940.

¹²³ "Seyhan Irmağı Ne Kadar Yükseldi", **Yeni Adana**, 30 İkincikanun 1941.

¹²⁴ "Seyhan Taştı Şehrin Bazı Kısmını Su Bastı", **Türk Sözü**, 30 Ocak 1941.

¹²⁵ "Seyhan Irmağı Nerelerden Ovaya Aktı", **Yeni Adana**, 31 İkincikanun 1941; "Seyhan'ın Son Taşması", **Türk Sözü**, 31 Ocak 1941; "Sel Zararı Anlaşıldı", **Türk Sözü**, 2 Şubat 1941.

¹²⁶ "Seyhan'ın Son Taşması", **Türk Sözü**, 31 Ocak 1941; "Sular İniyor", **Türk Sözü**, 1 Şubat 1941; "Sel Zararı Anlaşıldı", **Türk Sözü**, 2 Şubat 1941; "Ceyhan'da Taştı", **Yeni Adana**, 31 İkincikanun 1941.

¹²⁷ "Sel Zararı Anlaşıldı", **Türk Sözü**, 2 Şubat 1941.

¹²⁸ "Sular İniyor", **Türk Sözü**, 1 Şubat 1941.

Şubat ayında Tarsus'ta meydana gelen yağışlar ile Seyhan'ın taşması sonucunda Tarsus'a bağlı Kefeli, Çöplü, Kocabucak ve Baharlı köylerinin 400'ü ekili olmak üzere 1.200 hektar arazisi zarar görmüştür.¹²⁹

Ceyhan'ın 10 Şubat günü yükselmesi neticesinde ise Misis ve Abdioğlu köyleri arasındaki arazi su altında kalmıştır. Fakat kısa süreli bir yükseliş olduğu ciddi bir zayıyata neden olmamıştır.¹³⁰

Seyhan'ın 18 Şubat günü neden olduğu selden ise Mahmudiye, Cihanbekirli, Siddikiye, Cebre, Karamezar, Küçük ve Büyük Mangıt köyleri etkilenmiştir. Ancak önemli bir zarar meydana gelmemiştir.¹³¹

VIII. 1946 Yılındaki Sel

Mayıs ayında görülen ve Adana'da uzun zamandır yaşanmadığı belirtilen şiddetli yağmurdan kaynaklanmıştır. Şehrin muhtelif yerlerinde sellere neden olan yağmurdan dolayı birçok ev zarar görmüş, asfalt cadde ile bağlara ve bahçelere giden yollar, Darülaceze civarı, Hürriyet, İcadiye ve İstiklal Mahalleleri, eski buğday pazarı, Atatürk Parkı ve civarı da su altında kalmıştır.¹³²

Bir süre daha devam eden yağmurdan dolayı nehirlerde taşmıştır. Bu esnada Seyhan normal seviyesinden 3.20, Ceyhan ise 5.25 metre yükselmiştir. Yüreğir Ovasının büyük kısmını su altında kalmasına neden olan selden bölgedeki köylerde etkilenmiştir.¹³³ Köylüler ise yüksek noktalara çıkararak canlarını kurtarabilmiştir. Bölgede mahsur kalanların yardımına ise Vilayet, Jandarma ve Belediye ekipleri yetişmiştir. Tahmini zararın 4.5 milyon lira olduğu açıklanan¹³⁴ selden sonra havaların iyi gitmesi felaketin büyümesine engel olmuştur.¹³⁵

¹²⁹ **BCA**, 030.10.118.834.4/Belge 2.

¹³⁰ **BCA**, 030.10.118.834.4/Belge 4.

¹³¹ **BCA**, 030.10.119.846.37.

¹³² “Dünkü Yağmurlar Dolayısıyla”, **Yeni Adana**, 6 Mayıs 1946; “Şiddetli Yağmurlar Yağdı”, **Türk Sözü**, 7 Mayıs 1946.

¹³³ “Seyhan ve Ceyhan Nehirleri Ovayı İstila Ediyor”, **Yeni Adana**, 10 Mayıs 1946; “Seyhan ve Ceyhan Nehirleri Tehlikeli Bir Şekilde Yükseldi”, **Türk Sözü**, 11 Mayıs 1946; “Seyhan ve Ceyhan Nehirleri İnmiye Başladı”, **Yeni Adana**, 11 Mayıs 1946; “Su Baskınlarına Maruz Kalan Köyler Tespit Ediliyor”, **Yeni Adana**, 15 Mayıs 1946.

¹³⁴ “Seyhan ve Ceyhan Nehirleri Tehlikeli Bir Şekilde Yükseldi”, **Türk Sözü**, 11 Mayıs 1946.

¹³⁵ “Bölgedeki Su Baskını”, **Türk Sözü**, 12 Mayıs 1946; “Şehrimizde Havalar İki Günden Beri İyi Gidiyor”, **Türk Sözü**, 14 Mayıs 1946.

IX. 1947 Yılındaki Seller

Kasım ayındaki şiddetli yağmurlardan kaynaklanmıştır. Sel esnasında Kocavezir, Döşeme, Denizli ve Sakızlar Mahalleleri su altında kalmıştır.¹³⁶ Hadırlı setinin yıkılmasından dolayı da Hadırlı başta olmak üzere Küçük Yalmanlı, Büyük Yalmanlı, Kavaklı, Karayusuflu ve Dörtağaç köylerini su basmıştır. Binlerce dönüm ekili alanın zarar gördüğü felaketten en çok etkilenen ise 13 kişinin hayatını kaybettiği Hadırlı olmuştur.¹³⁷ Bu nedenle öncelikle Hadırlı'daki felaketzedelere yardımcı olmak üzere Nedim Aker, Fazlı Meto, Hazım Savcı, Jandarma Komutanı, Sağlık Müdür, Su İşleri Müdürü ve Ticaret Odası başkanından oluşan bir komisyon oluşturulmuştur.¹³⁸ Setlerin tamirine ise suların çekilmesini müteakiben başlanmıştır.¹³⁹

Kasım ayı sonunda bölgede yeni bir sel hadisesi daha yaşanmıştır. Sarıçam deresinin taşmasından dolayı Karşıyaka'daki Sakızlar mahallesini su basmıştır. Hatta suların aniden yükselmesinden dolayı 150 haneden müteşekkil mahalle sakinleri evlerinden çıkamamışlardır. Bununla birlikte evi yola yakın olanların bir kısmı kurtarma ekiplerince kurtarılmıştır.¹⁴⁰ Ancak asıl felaket Seyhan'ın su seviyesinin yükselmesinden kaynaklanmıştır. Yükselen sular Kız Lisesi ile Şafak Lokantası önünden geçen kanalizasyonu çeşitli yerlerinden patlatarak şehre yayılmaya başlamıştır. Bu sırada Güneşli, Yamaçlı, Cumhuriyet, Sakızlar, Ocak ve Denizli mahalleleri de su altında kalmıştır. Mahalle sakinlerinden evleri kullanılamaz hale gelenler ise şehirdeki camiler ile Milli Mensucat Fabrikası yanında oluşturulan çadırılık alana yerleştirilmiştir.¹⁴¹

Selin Hadırlı setini yarmasından dolayı da Camuscu, Kayarlı, Tabaklar, Solaklı, Zağarlı, Hadırlı, Koyunoğlu, Dörtağaç, Sarıhamzalı, Yolgeçen, Kayışlı, Gökçeli, Pekmezhüyüğü ve Havutlu gibi köyler su altında kalmıştır. Yaklaşık olarak 500.000 dönüm ekili alanını zarar gördüğü sel, 10-15 milyon lira civarında zarar neden olmuştur.¹⁴² Ancak suların daha fazla yükselmemesi

¹³⁶ Evleri sele maruz kalmış olan kişilerin bir kısmı otel ve hanlara yerleştirilmiştir. "Şehrin Bazı Mahalleleri Su Baskınına Maruz Kaldı", **Yeni Adana**, 8 Kasım 1947; "Adana Seylâp Tehlikesi Geçiriyor", **Seyhan**, 10 Kasım 1947.

¹³⁷ "Seyhan Nehri Taşarak Büyük Can, Mal Kaybına Sebep Oldu", **Yeni Adana**, 10 Kasım 1947; "Hadırlı Felaketinin Kurbanları 13'e Çıktı", **Yeni Adana**, 14 Kasım 1947.

¹³⁸ "Hadırlılara Yardım İçin Bir Komisyon Kuruldu", **Yeni Adana**, 15 Kasım 1947; "Yardım Komisyonu", **Seyhan**, 17 Kasım 1947.

¹³⁹ "Hadırlı Sedlerinin Tamirine Başlandı", **Yeni Adana**, 19 Kasım 1947. Selden dolayı Hadırlı Köyü'nün de daha yüksek bir yere nakline karar verilmiştir", **Yeni Adana**, 14 Kasım 1947.

¹⁴⁰ "Sarıçam Taştı", **Türk Sözü**, 26 Kasım 1947.

¹⁴¹ Bunun üzerine Kız Lisesi İnkılâp İlkokuluna, Memleket Hastanesindeki hastalar da Askeri Hastaneyi nakledilmiştir. "Adana Büyük Bir Su Baskınına Uğradı", **Türk Sözü**, 28 Kasım 1947.

¹⁴² "Seyhan'ın Son Taşması", **Türk Sözü**, 30 Kasım 1947.

felaketin büyümesini önlemiştir.¹⁴³ Nehrin normal seviyesine inmesiyle birlikte setin tamiratına başlanmıştır. İncelemelerde bulunmak üzere şehre gelmiş olan Bayındırlık Bakanı Kasım Gülek de çalışmalarını yerinde denetlemiştir.¹⁴⁴

X. 1948 Yılındaki Seller

1936 yılındaki selden sonra bölgede yaşanan en önemli sel hadisesidir. Şubat ayındaki aşırı yağmurlardan kaynaklanmıştır. Bu sırada Seyhan, Ceyhan ve Berdan birleşerek tek bir nehir gibi akmıştır.¹⁴⁵ 116 köyün su altında kaldığı¹⁴⁶ felaketin tahmini zararı 10 milyon liradan fazla olmuştur.¹⁴⁷

Taşkın esnasında 5.50 metreye ulaşan Seyhan, Kız Lisesi civarından şehre, Hadırlı civarından da ovaya doğru akmıştır.¹⁴⁸ Suyun şehre yayılması esnasında Denizli, İstiklal, Döşeme, Bakırsındı, Türk Ocağı, Su Gedigi, Hürriyet mahalleleri, kabaran Sarıçam deresinden dolayı da Karşıyaka bölgesi su içinde kalmıştır. Bu nedenle Memleket Hastanesi tahliye edilerek hastalar Askeri Hastaneye nakledilmiş, bölgede mahsur kalmış olanlar da kurtarma ekiplerinin yardımıyla güvenli alanlara taşınmışlardır.¹⁴⁹

Sel esnasında Karşıyaka'nın Yarbaşı mevkiinden seti yarararak ovaya akan sudan bölgedeki birçok köy zarar görmüş, binlerce dönüm ekili alan da su

¹⁴³ "Seyhan Alçalmaya Başladı", **Türk Sözü**, 29 Kasım 1947.

¹⁴⁴ "Bayındırlık Bakanımız Dün Şehrimize Geldi", **Türk Sözü**, 30 Kasım 1947; "Seylâp ve Tetbirler", **Seyhan**, 1 Aralık 1947; "Hadırlı Sedleri", **Seyhan**, 15 Aralık 1947; "Hadırlı Köyünde", **Seyhan**, 12 Ocak 1948; "Bayındırlık Bakanı Kasım Gülek'in Dünkü Tetkikleri", **Yeni Adana**, 31 Ocak 1948; "Bayındırlık Bakanı Hadırlı'da", **Seyhan**, 2 Şubat 1948; "Hadırlı Sedlerinin Taş ve Mahmuz İnşaatı", **Yeni Adana**, 12 Mart 1948.

¹⁴⁵ Seyhan nehrinin taşmasında ve Yüreğir Ovasının sele maruz kalmasında Çakıt suyunun feyzan halini alması etkili olmuştur. "Yağış Devam Ediyor", **Türk Sözü**, 15 Şubat 1948.

¹⁴⁶ Bu köylerin 5'i Ceyhan'ın sol tarafında, 40'ı Ceyhan ile Seyhan'ın arasında, 27'si Seyhan'ın sağ tarafında, 34'ü Seyhan ile Berdan arasında, 10'u da Berdan'ın sağ tarafında yer almıştır. "Ovanın Yüzden Fazla Köyü Zarar Gördü", **Türk Sözü**, 21 Şubat 1948.

¹⁴⁷ "Tahribat ve Hasar Oldukça Fazla", **Türk Sözü**, 18 Şubat 1948; "Zarar 10 Milyon Lira Tahmin Olunuyor", **Türk Sözü**, 20 Şubat 1948; "Bayındırlık Bakanı Ankara'ya Avdet Etti", **Türk Sözü**, 25 Şubat 1948.

¹⁴⁸ İnşası devam eden setin tamamlanamamasından dolayı ova tekrar su altında kalmıştır. "Hadırlı Köyünde", **Seyhan**, 12 Ocak 1948; "Seyhan Yükseldi", **Yeni Adana**, 9 Şubat 1948; "Hadırlı Setleri", **Türk Sözü**, 11 Şubat 1948; "Seyhan Yine Taştı", **Seyhan**, 16 Şubat 1948.

¹⁴⁹ "Seyhan Adana'yı Halen Tehdit Ediyor", **Yeni Adana**, 14 Şubat 1948; "Şehri Sular Bastı", **Türk Sözü**, 14 Şubat 1948; "Son Yağmur ve Sellerden", **Türk Sözü**, 17 Şubat 1948.

altında kalmıştır.¹⁵⁰ Ancak köylerle irtibat sağlanamadığı için durumlarıyla alakalı net bilgi alınamamıştır. Yağmurun durmasını müteakiben irtibat sağlanmış ise de kesin malumat alınabilmesi için suların çekilmesi gerekmiştir. Bu esnada köylerdeki durumu tetkik etmek üzere yiyecek, giyecek, çadır ve sıhhi malzeme de taşıyan sallar gönderilmiştir.¹⁵¹

Felakete uğrayan yerlerde incelemelerde bulunan ve selzedelerle görüşen CHP İl İdare Kurulu Başkanı İbrahim Burduroğlu, Başbakanlığa ve Parti Genel Sekreterliğine telgraf çekerek yardım talebinde bulunmuş¹⁵², Çiftçi Birliği de tohum yardımı yapılmasını istemiştir.¹⁵³ Selzedelere yardım amaçlı ilk ulaşan ise Kızılay olmuştur. Bu doğrultuda Kızılay, şehre ilk etapta 5.000 lira göndermiş¹⁵⁴, yetersiz kalması üzerine ilave nakdi yardımla birlikte 150 tane de çadır göndermiştir.¹⁵⁵

Ceyhan'ın yükselmesi sonucunda da birçok köy su altında kalmıştır.¹⁵⁶ Bu köylere mevcut vasıtalarla ulaşamadığından İskenderun'dan motorlu kayak talep edilmiştir.¹⁵⁷ Ceyhan'ın yardımına ilk koşan da Kızılay olmuştur. Bu bağlamda Kızılay, 150 çadır ile 10.000 lira göndermiştir.¹⁵⁸

Sel neticesinde Adana'da 394'ü şehir merkezinde, 1.075'i köylerde olmak üzere 1.469 ev, köylerde ise 300 ahır, 250 samanlık tamamen yıkılmış, 497 ev, 11 ahır ve 45 samanlıkta da ciddi hasar meydana gelmiştir. Bunun yanı sıra 67 sığır, 3 manda, 26 at, 69 koyun ve 1 keçi telef olmuş, 39.411 dönüm buğday, 10.962 dönüm arpa, 12.606 dönüm yulaf ve 8.266 dönüm de zeyrek tarlası (keten) zarar görmüştür. Suların çekilmesiyle birlikte zarar gören tarlalar sürülerek tekrar ekilmiştir.¹⁵⁹

¹⁵⁰ “Son Yağmur ve Sellerden”, **Türk Sözü**, 17 Şubat 1948. Su altında kalan alanın 500.000 dönümden fazla olduğu belirtilmiştir. “Yağış Devam Ediyor”, **Türk Sözü**, 15 Şubat 1948.

¹⁵¹ “Tahribat ve Hasar Oldukça Fazla”, **Türk Sözü**, 18 Şubat 1948; “Sel ve Yağmur Bölgede Büyük Ölçüde Zararlara Sebep Olmuştur”, **Türk Sözü**, 20 Şubat 1948.

¹⁵² “Yağış Devam Ediyor”, **Türk Sözü**, 15 Şubat 1948.

¹⁵³ “Tahribat ve Hasar Oldukça Fazla”, **Türk Sözü**, 18 Şubat 1948.

¹⁵⁴ “Adana Nadir Görülen Bir Sele Maruz Kaldı”, **Yeni Adana**, 16 Şubat 1948; “Yağış Devam Ediyor”, **Türk Sözü**, 15 Şubat 1948.

¹⁵⁵ “CHP Genel Sekreterliğinden Gelen Cevap”, **Türk Sözü**, 18 Şubat 1948.

¹⁵⁶ Bu esnada Ceyhan 5.60 metre derinliğe ulaşmıştır. “Tahribat ve Hasar Oldukça Fazla”, **Türk Sözü**, 18 Şubat 1948. Elektrik santralinin su altında kalmasından dolayı şehre elektrik de verilememiştir. “Ceyhan Nehri Tekrar Yükselmektedir”, **Türk Sözü**, 19 Şubat 1948.

¹⁵⁷ “Ceyhan Nehri Tekrar Yükselmektedir”, **Türk Sözü**, 19 Şubat 1948. Bunun üzerine İskenderun'dan 8 sandal ile 32 kayıkçı gönderilmiştir. “Şehrimizden Gidenler”, **Türk Sözü**, 21 Şubat 1948.

¹⁵⁸ “Kızılay'a Yardım”, **Türk Sözü**, 20 Şubat 1948.

¹⁵⁹ “Sel Felâketi Bilançosu Tespit Edildi”, 30 Mart 1948.

Selden Tarsus da büyük zarar görmüştür. Elli yıldır böyle bir afet görmediği söylenen şehre bağlı birçok köy su altında kalmıştır.¹⁶⁰ Karadan ve denizden ulaşımın mümkün olmadığı köylere yardımlar, ancak suların çekilmesinden sonra ulaştırılabilmektedir.¹⁶¹ Şehre yardım elini ilk uzatan ise 150 çadır ve 15.000 lira ile Kızılay olmuştur.¹⁶² Bu yardımlarla birlikte Kızılay'ın bölgeye gönderdiği çadır sayısı 6.000'e, nakdi yardım tutarı ise 70.000 liraya ulaşmıştır.¹⁶³ Ayrıca dağıtılmak üzere de 790 ton buğday almıştır.¹⁶⁴ Kızılay'ın bu süreçteki en büyük destekçisi ise kendisine maddi olarak da destek veren Türk halkı olmuştur.¹⁶⁵

Kızılay'ın yanı sıra Eskişehirli tüccarlar 5.000¹⁶⁶, İş Bankası 7.500 lira¹⁶⁷, Konya Valisi başkanlığında kurulan bir heyet de 150 ton buğday göndererek felaketzedelere destek olmuştur.¹⁶⁸ Bunun yanı sıra hükümet de zarar gören çiftçiler için Ziraat Bankası kanalıyla 2.5 milyon lira kredi açmış¹⁶⁹, yakıtı devlet tarafından karşılanmak ve iki ay süreyle kullanılmak üzere 50 adet traktör göndermiş¹⁷⁰, Sümerbank aracılığıyla da 350 tonu Ceyhan'a, geri kalan kısmı Karaisalı ve Adana'daki çiftçilere ücretsiz olarak dağıtılmak üzere 1.000 ton çığit tahsis etmiştir.¹⁷¹

¹⁶⁰ "Tarsus Köyleri de Su Altında", **Türk Sözü**, 17 Şubat 1948; "Tarsus Bölgesi de Büyük Zararlar Gördü", **Türk Sözü**, 18 Şubat 1948; "İçel Bölgesindeki Durum da Feci", **Yeni Adana**, 17 Şubat 1948.

¹⁶¹ "Tarsus Köyleri Tamamen Sular Altında", **Türk Sözü**, 20 Şubat 1948; "Tarsus'ta", **Türk Sözü**, 21 Şubat 1948.

¹⁶² "Tarsus Bölgesi de Büyük Zararlar Gördü", **Türk Sözü**, 18 Şubat 1948; "Yeni Yardımlar", **Türk Sözü**, 18 Şubat 1948; "Kızılay'a Yardım", **Türk Sözü**, 20 Şubat 1948.

¹⁶³ "Kızılay'a Yardım", **Türk Sözü**, 20 Şubat 1948; "Sular Yavaş Yavaş Çekilirken", **Türk Sözü**, 22 Şubat 1948.

¹⁶⁴ "Felaketzedelere Dağıtılmak Üzere 790 Ton Buğday Stok Edildi", **Türk Sözü**, 24 Mart 1948.

¹⁶⁵ "Çukurova'nın Bu Yilki Felaketine Milletçe Gösterilen Yakın İlgi Takdirle ve Minnetle Karşılanmaktadır", **Türk Sözü**, 13 Mart 1948.

¹⁶⁶ "Felaketzedelere İş Bankasının Yardımı", **Türk Sözü**, 24 Şubat 1948.

¹⁶⁷ "Sular Yavaş Yavaş Çekilirken", **Türk Sözü**, 22 Şubat 1948.

¹⁶⁸ "Yardım Komitesi Çalışmalarına Aralıksız Devam Etmektedir", **Türk Sözü**, 2 Mart 1948.

¹⁶⁹ "Ziraat Bankası Çukurova'ya Kredi Açıyor", **Türk Sözü**, 27 Mart 1948.

¹⁷⁰ "35 Traktör Geliyor", **Türk Sözü**, 13 Mart 1948; "Çiftçiye Tahsis Olunan Traktörler Dün Getirildi", **Türk Sözü**, 16 Mart 1948; "Getirilen Traktörlerin Hepsini Faaliyete Geçti", **Türk Sözü**, 24 Mart 1948.

¹⁷¹ Bu yardımın yapılması için Sümerbank Umum Müdürlüğü Adana'daki çırçır fabrikasına talimat verilmiştir. "Hükümetin Yeni Yardımları", **Türk Sözü**, 13 Mart 1948.

Selzedelere yapılan yardımların dağıtımını ise İl Yardım Komitesi tarafından organize edilmiştir. Bu doğrultuda komite, toplanan paradan ihtiyaç sahiplerine yardımda bulunmuş, Diyarbakır'dan gönderilen 300 m³ keresteyi Hadırlı'nın ihtiyaçları için tahsis etmiş, Merkez Orman İşletme Müdürlüğü ile Ankara'dan ilave kereste talep etmiş, Konyalıların gönderdiği 150 ton buğdayın yanı sıra Sümerbank'ın verdiği 40.000 metre kaput bezi ile bedeli Maliye tarafından ödenen 100.000 metre basmanın dağıtımını gerçekleştirmiştir.¹⁷²

Yaraların sarılmaya çalışıldığı günlerde benzer hadiselerin yaşanmaması için alınabilecek önlemler de gündeme gelmiştir. Bu hususta bilhassa felaket anında bölgeye gelerek incelemelerde bulunmuş olan Maraş milletvekilleri ile Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün hazırlamış olduğu raporlar dikkat çekmiştir. Şehre ilk gelenler ise hadisenin gerçekleştiği günlerde Maraş'ta bulunan Hasan Reşit Tankut, Dr. Kemali Bayizit ve Emin Sosyal olmuştur. Bölgedeki incelemelerini tamamlayan milletvekilleri, gördüklerine ve çözüm önerilerine dair bir de rapor hazırlamışlardır. CHP Genel Sekreterliği aracılığıyla Başbakanlığa gönderdikleri raporlarında şu hususlara yer vermişlerdir:¹⁷³

“...Genel olarak Mersin'den Kozan'a kadar Çukurova'nın su durumu için geleceğe mal olmak üzere gördüğümüz, düşündüğümüz şudur:

- Bölgenin Seyhan, Ceyhan ve Berdan sularından birincisi olan Seyhan enhârî kâhile dedikleri eski nehirlerdendir. Bu su yatağını derinleştirmiş, faydası zararı azalmış sularındır. Ancak uzun ve masraflı kanallarla faydalı, kısa ve az masraflı setlerle de zararsız hale getirilebilir. Seyhan ve Berdan ise genç sularındır. Yeryüzüne yakın aktıkları ve yukarı kısımları ağaçsız olduğu için birden kabarır, ovaya dağılırlar. Yatak değiştirmeleri de çok kabildir. Nitekim bugün Seyhan'ın Tarsus'a doğru taşan sularının yeni bir yatak yaparak o tarafa dönebileceğini de söylediler. Bugün olmasa bile herhangi bir gün böyle bir yatak değiştirmenin mümkün olduğunu biz de mülâhaza ediyoruz.

- Şimdiye kadar düşünülen tedbir Seyhan'ın iki tarafına set yapmak merkezinde idi. Bu uğurda milyonlar sarf edilmiştir. Fakat setlerle takviye işi bir çırpıda yapılmadığı için bazı köylülerin ve geniş toprak sahiplerinin şahsi kaygı ile set istikametlerini tayinde müessir olmak, bazen de kendiliklerinden set yapmak gibi genel davayı az çok yolundan çıkaran hareketlerde bulunduğu söyleniyor. Bu sözlerin ne dereceye kadar doğru olduğunu kestirmek kabil olmamıştır. Fakat bu dedikoduların büyük bir infial uyandırmış olduğunu çok

¹⁷² 40.000 metre kaput bezinin 10.000 metresi Mersin'e, 5.000 metresi Ceyhan'a gönderilmiştir. “Yardım Komitesi Çalışmalarına Aralıksız Devam Etmektedir”, **Türk Sözü**, 2 Mart 1948. Dağıtım sırasında kişi başı 20 kilo buğday ile 5'er kilo kaput bezi verilmiştir. Bunlara ilave olarak ihtiyaç sahibi köylülere hayvan yemi verileceği duyurulmuştur. “Seylâpzedelere Yardım Kat'ı ve Son Şeklini Aldı”, **Türk Sözü**, 9 Mart 1948.

¹⁷³ **BCA**, 030.01.42.251.5.

yakından müşahede ettik. Hele Tarsus bölgesindeki kanalları koruma maksadıyla kazılmış olan toplayıcı kanaldaki geçit yerlerinin berkitilmemiş olması ve bu kanal ayağının kendi suyunu boşaltamayacak kadar dolmuş olan Berdan çayına verilmiş olması infialin başlıca sebeplerindedir.

- Seyhan ve Berdan çayları çok kıvrımlıdır. Yatakları dolmuştur. Bu yüzden seller daima engellenmekte ve taşmaktadır. Bu iki çayın kıvrımlarındaki yarım adaları kesmek ve böylece nehir yatağını düz hat haline getirmek, deltalardan başlayarak yatağı önce esaslı sonra da her yıl yer yer devamlı surette taramak bizce en pratik bir tedbir olur. Ova çok feyizli ve bu ovadaki toprak sahipleri gelirliliği için bu işlere onların sahip çıkması ve dönüm başına bir miktar para ile masrafa ortak olmaları da düşünülebilir.

- Görüştüğümüz yetkili ve görevli fen adamları Seyhan'ın dar bir yerinde büyük bir baraj yaparak selleri orada toplamağı düşünüyorlar. Aklımız ermemekle beraber bu setten sonraki alanlarda da su toplanabileceğini ve bunların küçük ölçüde de olsa zarar yapabileceğini mülhaza ediyoruz.

Hülasa: Seyhan, Ceyhan ve Berdan sularının geçtiği ovaların hepsi bir bütün olarak mülhaza edilmeli, bu bütünü içinde yeniden ve esaslı bir inceleme yapılmalı ve bu mesele bayındırlık hizmetlerinin hepsine tercih edilerek kısa bir zamanda çözüme götürülmelidir. Bu işlerin ne vakit yoluna konulacağı ve selin ne zaman geleceği kestirilmediği için Seyhan, Ceyhan, Berdan sel mintikalarında derhal imdada koşabilecek yeterlilikte kayık, sal, motorlu ve dibi düz tekneler hazırlattırılarak sorumlu makamların mesela bucakların ve köy muhtarlıklarının emrine verilmelidirler.”

Milletvekilleri ve bakanların¹⁷⁴ yanı sıra Cumhurbaşkanı İsmet İnönü de bölgeyi ziyaret etmiştir.¹⁷⁵ Adana, Ceyhan, Tarsus ve Mersin'de incelemelerde bulunan İnönü, çiftçilerle de bir araya gelerek sorunları hakkında bilgi almıştır.¹⁷⁶ Cumhurbaşkanı'nın Adana'yı ziyareti esnasında çiftçiler adına

¹⁷⁴ Tarım Bakanı da bölgeye gelerek incelemelerde bulunmuştur. “Tarım Bakanı Bugün Bölgeye Geliyor”, **Türk Sözü**, 25 Şubat 1948; “Tarım Bakanı Dün Şehrimize Geldi”, **Türk Sözü**, 25 Şubat 1948; “Tarım Bakanı Dün Çok Faydalı Temaslarda Bulundu”, **Yeni Adana**, 25 Şubat 1948; “Tarım Bakanımız Dün Adana ve Tarsus'ta İncelemelerine Devam Etti”, **Türk Sözü**, 26 Şubat 1948; “Tarım Bakanı Dün de Tetkiklere Devam Etti”, **Türk Sözü**, 27 Şubat 1948; “Tarım Bakanı Bölgedeki Tetkiklerini Dün Bitirdi”, **Türk Sözü**, 28 Şubat 1948; “Tarım Bakanı Bölgemizden Ayrıldı”, **Yeni Adana**, 28 Şubat 1948.

¹⁷⁵ “Cumhurbaşkanı Bugün Adana'yı Şerefendiriyor”, **Türk Sözü**, 22 Şubat 1948; “Cumhurbaşkanımız Şehrimizde”, **Seyhan**, 23 Şubat 1948; “Cumhurbaşkanımız İsmet İnönü Şehrimizi Şereflendirdiler”, **Yeni Adana**, 23 Şubat 1948.

¹⁷⁶ “İnönü'nün Bölgedeki Tetkikleri”, **Türk Sözü**, 24 Şubat 1948; “İnönü Dün Ceyhan'ı da Şereflendirdi”, **Türk Sözü**, 24 Şubat 1948; “Devlet Başkanımız İsmet İnönü Dün Ceyhan'ı Şereflendirdiler”, **Yeni Adana**, 24 Şubat 1948. Ziyaretten büyük memnuniyet duyan Ceyhanlı çiftçiler, Çiftçi Birliği Başkanı Nuh Üstok aracılığıyla telgraf çekerek

konuşma yapan Çiftçi Birliği Başkanı Fazlı Meto¹⁷⁷, Adana çiftçisinin dilek ve ihtiyaçlarını şu şekilde sıralamıştır:¹⁷⁸

- Çukurova evvela sel felaketinden kurtarılmalı, bunun içinde büyük ve tanınmış mütehassıslara gerekli incelemeler ve projeler yaptırıldıktan sonra birer felaket kaynağı olan ırmakların taşmasına mani olacak tedbirler alınmalı, tesisler yaptırılmalıdır.

- Sel ve sulama işi birbirini tamamlayan iki iş olduğundan selin önlenmesi için gerekli işler yapıldıktan sonra sulama işleri de halledilmek suretiyle Çukurova çiftçisinin emeği değerlendirilmelidir.

- Çiftçinin elinde tohum kalmamıştır. Bedelsiz olarak ve zamanı geciktirilmeden çiftçiye tohum verilmelidir.

- Seller yüzünden sağlam çiftçi de çökmüştür. Ziraat Bankasının sağlam bir kavrayışla ve uzun vade ile kredi açması sağlanmalıdır.

- Tohum ve parayı elde eden çiftçinin toprağı hemen ekebilmesi için devlet elinde ve emrinde bulunan tarla sürme, kültivatör ve sairenin hemen Çukurova çiftçisi emrine tahsisi lazımdır.

- Halen çiftçi ve tüccarın elinde bulunan pamukların devlete bağlı teşekküller tarafından derhal satın alınması elzemdir.

Bölgedeki incelemelerini tamamlayan İsmet İnönü, Malatya, Elazığ, Siirt, Diyarbakır ve Maraş'ı ziyaret etmek üzere şehirden ayrılmıştır.¹⁷⁹ Ziyaretlerini tamamladıktan sonra 6 Mart günü tekrar Adana'ya gelmiş, akabinde de Ankara'ya dönmüştür.¹⁸⁰ Bu sırada Çukurova bölgesinde

teşekkür etmişlerdir. “Ceyhanlılar Cumhurbaşkanına Minnet ve Şükranlarını Arz Ettiler”, **Türk Sözü**, 28 Şubat 1948.

¹⁷⁷ 1 Ekim 1930 tarihinde kurulan Çiftçi Birliği; mibzer ve çapa kullanılmasının teşviki, pamuk üretiminde amele ihtiyacının ve bölgede tarımı yapılan her türlü mahsulün maliyetinin azaltılması, çiftçilerin sorunlarının Ziraat Vekâletine bildirilmesi, imece usulünün yaygınlaştırılması, ihtiyacı olan köylüye tohumluk dağıtılması, çiftçilere yönelik banka kredisinin düzenlenmesi, Hava Kurumuna yardım temini gibi mahalli işlerle meşgul olmuştur. Selma Aktan, **Dünkü ve Bugünkü Adana**, Güney Basımevi, Adana 1967, s.53; **Seyhan Cumhuriyetin 15 Yılı İçinde**, İstanbul 1938, s.64. Fazlı Meto 1 Haziran 1946 günü Adana Belediye Başkanlığı görevine seçilmiştir. “Adana Belediyesi Başkanlığına Fazlı Meto Seçildi”, **Türk Sözü**, 2 Haziran 1946. Ancak kardeşinin vefatı üzerine 28 Ocak 1947 tarihinde görevinden istifa etmiştir. “Belediye Reisi B. Fazlı Meto Dün İstifa Etti”, **Bugün**, 29 Ocak 1947; “Adanalıları Müteessir Eden Bir Hadise”, **Yeni Adana**, 29 Ocak 1947.

¹⁷⁸ “Sayın İnönü Çiftçilerle Bir Konuşma Yaptı”, **Yeni Adana**, 23 Şubat 1948; “Cumhurbaşkanımız ve Bakanlar Bölgemizde”, **Seyhan**, 1 Mart 1948.

¹⁷⁹ “Bölgemizde Tetkiklerini Bitiren Cumhurbaşkanımız Dün Gece Şehrimizden Ayrıldı”, **Yeni Adana**, 24 Şubat 1948.

¹⁸⁰ “İnönü Adana'da”, **Türk Sözü**, 6 Mart 1948; “İnönü Şehrimizde”, **Seyhan**, 8 Mart 1948; “İnönü Dün Bölgemizden Ayrıldı”, **Yeni Adana**, 8 Mart 1948; “Cumhurbaşkanımız Ankara'da”, **Türk Sözü**, 9 Mart 1948.

gördüklerini ve çözüm önerilerini içeren bir de rapor hazırlamıştır. İnönü, Başbakanlığa göndermiş olduğu raporunda şu hususlara yer vermiştir:¹⁸¹

“1. İlk müstacel iş, yalnız kalan köylere muvasalayı temin etmek ve yardım etmektir. Bunun için hükümet memurları gayretle çalışıyorlar. Halkta yer yer elinden geleni yapmaya çalışıyor. Hükümetçe ve Kızılayca icap ettikçe yardımların esirgenmeyeceğine şüphe etmiyorum. Bu hususta bir acele talepte bana söylenmedi. Yalnız en fazla Tarsus'ta olmak üzere hayvan yeminden köylerin büyük zarara uğrayacağını söylediler. Sular biraz alçalmıştır. Ceyhan bölgesinde 3-4 güne kadar her köye muvasala hâsil olacağını ümit ediyorlar. Su baskınına uğramış köylerin kendilerini yalnız ve terk edilmiş sanmamaları için herhangi bir vasıta ile bir haberin ulaştırılması üzerinde her yerde ısrar ettim. Yardım tayarresi de gelmiş olduğu için icap ederse onu da kullanacaklar. Ümit ediyorum ki nihayet bir hafta içinde umumi muvasala temin olunur. Yıkılmış köyler ve daha çok mikyasta yıkılmış evler olacaktır. Bunların yeniden yapılması için kereste yardımı hususunda her yerde ısrar ettiler. Adana civarındaki Hadırlı köyü gibi büsbütün nakli düşünenlerde vardır.

2. Umumi olarak facianın zihinleri işgal eden tarafı ekilmiş tarlaların harap olması ve yapılmış nadasların bozulmasıdır. Önümüzde kalmış olan nihayet bir ile iki aylık müddet zarfında yeni ekim yapabilmek gayreti bütün zihinleri işgal eden başlıca meseledir. Bunun için hükümet memurları ve halk şu tedbirlerde mutabıktırlar. Seyhan ile Tarsus arasının kâmilten kaplanmasına sebep olan hadise, Adana'nın yakın cenubundaki Hadırlı köyünde gedik açılmış olmasıdır. Seddi yıkarak açtığı bu gedikten Seyhan garba doğru yayılmış ve Berdan suyunu da daha taşkın bir hale sokmuştur.

• Şimdi bu Hadırlı gediğinin kapanması gayreti ön plandadır. Bayındırlık bunun için tedbirler almıştır. Ordudan istediği mütehassıslarla bugün görüştüm. Erzincan'daki tonbaz köprü takımının yardımından fayda umuyorlar. Bu takımın hemen Adana'ya gelmesi ve bayındırlığa yardım etmesi için emir buyrulmasını rica ederim. Yeni sel gelmezse bir buçuk ay zarfında bu gediği taşla kapayacaklar.

• Hükümetin şükran şayan bir surette düşünmüş olduğu tohum yardımını ve bunun vaktiyle yapılmasını her taraf çok şiddetle taleptedir. 1-2 ay sonra atılacak tohumun bir miktarının bugün gönderildiğinin şayi olması çok memnuluk yapmıştır. Tohumun vaktiyle yetişmesine verilen ehemmiyet bir manevi mesele olarak zihinleri işgal etmektedir.

• Toprağı sürmek ve ekmek için alet yardımı istenmektedir. Böyle bir yardım yeni ekimi temin etmek için esaslı bir vasıta olacaktır. Amerikalılardan da acilen bazı vasıtalar tedarikine teşebbüs etmeği faydalı görürüm. Tarım Bakanı arkadaşımın tohum, vasıta, ekim meselelerini Adana, Ceyhan ve

¹⁸¹ BCA, 030.10.40.241.6.

Tarsus'ta görüşüp tetkik etmesini çok lüzumlu sayıyorum. Hükümetçe buna zaten karar verilmiştir. Bakan bu yazılarımla meselenin neler olduğunu görmüş olacaktır.

• Bugünkü ihtiyaçlar ve harap olan aletlerin yenilenmesi için kredi talep edilmektedir. Mevcut borçlar ile kredilerin kapanmış olduğu nazara alınmaksızın ve tesis kredisi şartıyla mesela Ceyhan iki milyon lira ister. Birikmiş borçların, bazı vergilerin affı veya tescili istekleri de vardır. Bunlarında hükümetçe ehemmiyetle tetkik olunacağına şüphe yoktur.

3. Üçüncü sınıfa dâhil olan büyük tedbir felaketin ileride olmamasını ve Çukurova'da su işinin bir tertibe konmasını istemeği hedef tutar. Dikkat edilecek bir nokta, umumi olarak sel felaketini önlemenin sulama işinden önce tutulması mahiyetindedir ve meselelerin etraflı bir surette düşünülüp karar altına alınması için büyük mütehassıslara ihtiyaç olduğuna inanılmıştır. Başbakan meseleyi zaten bu ehemmiyette göz önüne almıştır. İşi büyük mütehassısların yardımıyla ciddi olarak tetkike girişmelidir. Benim burada gerek Adana'da ve gerek Ceyhan'da ortaya attığım fikir şudur: Çukurova'nın bütün su işlerini müstakil bir mesele olarak plana bağlamak. Sarf olunacak para (sel, sulama, baraj, belki elektrik, yol ve gübre) ne tutarsa hepsini göze almalı, hükümet müstakil bir kredi temin etmeli ve toprak, gayet ufak bir faizle ve 20 senelik bir amortismanla masrafi borçlanmalıdır. Borç işine pek heves edilmiyorsa da üç dakika sonra haklı olduğu teslim olunuyor. Başbakanın son tasavvuruna ve beyanatına bir yeni inkişaf vermiş oluyoruz. Tetkik esnasında büyük mütehassıslar bize pratik fikirler verebilirler. Bizim su mühendislerine itimat biraz sarsılmıştır. Felaket zamanlarının tabii tepkileri olan bu hadiseye fazla ehemmiyet verilmezse de büyük planların, büyük mütehassıslarca teyit edilmesi lüzumu her bakımdan açıktır.”

Felaket CHP'sinin 17 Şubattaki grup toplantısında da görüşülmüştür. Bu esnada söz alan milletvekillerinden Cavit Oral, bütün ovanın su altında kaldığını, mahsulün harap olduğunu ve her sene milyonlarca lira zararın meydana geldiği felaket karşısında hükümetin meseleyi bir türlü ele alamadığını belirterek şiddetli tenkitlerde bulunmuştur. Söz alan diğer milletvekilleri de hükümetin gerekli tedbirleri alarak harekete geçmesini istemişlerdir. Bunun üzerine kürsüye çıkan Başbakan Hasan Saka, bu hadisenin kesin çözümü için inşa edilecek baraj ve kanallar için 100 milyon liraya ihtiyaç olduğunu, bu işi tetkik için Amerika'dan bir mütehassısın getirileceğini, büyük masrafların göze alınarak Çukurova'nın su işinin radikal bir şekilde halledileceğini ve hükümetin bu davayı halletmek azminde olduğunu belirtmiştir.¹⁸² Konuyla ilgili açıklama

¹⁸² “Hükümete Şiddetli Hücumlar Yapıldı”, **Türk Sözü**, 18 Şubat 1948. Harekete geçen hükümet, memleketin su işlerini halletmek üzere 165 milyon liralık bir tasarı hazırlamıştır. Meclise sunulacak tasarıda Çukurova sularının düzene konulması için 5 milyon liralık bir ödenek ayrılmıştır. “Sulama Tasarısı”, **Türk Sözü**, 21 Şubat 1948; “Son Sel Felâketi Sebebiyle Hükümet Bölgemize 5 Milyon lira Ayırdı”, **Yeni Adana**,

yapan Bayındırlık Bakanı Kasım Gülek de hadisenin bir daha vuku bulmaması için Amerika'dan setler yapan, kanallar açan makineler sipariş ettiklerini ve bu makinelerin üç ay içerisinde geleceğini açıklamıştır.¹⁸³

Fakat hükümetin bu söylemleri dönemin Türk basını tarafından ciddiye alınmayarak şiddetle eleştirilmiştir. Örnek olarak Vatan Gazetesinde büyük döviz kaynağı olan bölgenin yıllardan beri ihmal edildiği, gerekli tedbirlerin alınmadığı, bu husustaki müzakerelerin ve hadiselerin grupta dört duvar arasında kaldığı ve hükümetin Hz. Nuh'un tedbirlerini bile almaktan aciz olduğu dile getirilmiştir.¹⁸⁴

Selden sonra suyun geri çekilmesiyle birlikte setlerde meydana gelen yarıkların tamirine başlanmıştır. Bu sırada daha önce tamirine başlanmış olan ancak selden dolayı yarım kalan Hadırlı setindeki yarık da kapatılmıştır.¹⁸⁵

Nisan ayında meydana gelen yağmurlar ile karların erimesinden dolayı Seyhan nehri tekrar taşmıştır. Bu esnada sular Hadırlı'nın aşağı kesiminde yer alan Yalmanlı ile Kavaklı arasındaki seti çeşitli yerlerinden yarararak ovaya akmıştır. Ayrıca Çöplü Köyü ile Ziamet taraflarından ovaya doğru gerçekleşen su akışından dolayı Koyuncu, Büyük ve Küçük Yalmanlı, Camuscu, Kayışlı, Köylüoğlu, Çaputçu, Dörtağaç, Büyük ve Küçük Çıldırım, Hasan Efendi Çiftliği, Kocabucak ve Kefeli arazileri su altında kalmıştır. Nehrin su seviyesinin daha fazla yükselmemesi ise felaketin büyümesini önlemiştir.¹⁸⁶

21 Şubat 1948. Bunun yanı sıra sel felaketine uğrayan Çukurova bölgesinde alınması gereken tedbirler ile bölgenin acil ihtiyaçları için 21 Şubat günü toplanan Bakanlar Kurulu, toplantı neticesinde Başbakan başkanlığında ilgili bakanlardan oluşan bir komitenin kurulmasına karar vermiştir. "Bakanlar Kurulu Dün Toplanarak Sel Felaketine Karşı Alınacak Acil Tedbirleri Görüşür", **Türk Sözü**, 22 Şubat 1948.

¹⁸³ "Bayındırlık Bakanının Demeci", **Türk Sözü**, 24 Şubat 1948; "Bayındırlık Bakanı Bir Demeçte Bulundu", **Yeni Adana**, 24 Şubat 1948.

¹⁸⁴ "Felaket Türk Basımında Geniş Tepkiler Yaptı", **Türk Sözü**, 20 Şubat 1948.

¹⁸⁵ "Hadırlı Köyünde", **Seyhan**, 12 Ocak 1948; "Bayındırlık Bakanı Hadırlı'da", **Seyhan**, 2 Şubat 1948; "Hadırlı Yarığını Kapatma İşi Yeniden Hızlandırıldı", **Türk Sözü**, 2 Mart 1948; "Hadırlı Setti İnşaatı Devam Ediyor", **Türk Sözü**, 12 Mart 1948. Set, taş kısmın tamamlanmasını müteakiben toprakla tahkim edilmiştir. Bu iş için 200.000 lira sarf edilmiştir. "Hadırlı Sedleri", **Seyhan**, 22 Mart 1948. Setteki yarık 25 Mart günü tamamen kapatılmıştır. "Hadırlı Yarığı Tamamen Kapatıldı", **Türk Sözü**, 26 Mart 1948. Yirmiden fazla köyün su altında kalarak milyonlarca lira zararın meydana gelmesine neden olan yarığın yaklaşık olarak iki hafta süren kapama işlemi sırasında yirmiden fazla kamyon günlük yüzden fazla sefer gerçekleştirmiştir. Bazı yerlerde 5 metre derinliğe ulaşan yarığı kapatmak için dökülen taş miktarı ise 1.000 m³'ü aşmıştır. "Hadırlı Seddi Yarığı Kapatılmak Üzere", **Türk Sözü**, 7 Mart 1948. Hadırlı ile birlikte Taşçı setinin inşaatına da başlanmıştır. "Taşçı Seddi İnşaatı da Hızla İlerlemektedir", **Türk Sözü**, 13 Mart 1948.

¹⁸⁶ "Çöplü'den Ovaya Su Akışı Devam Ediyor", **Türk Sözü**, 16 Nisan 1948.

Mayıs ayındaki yağmurlar da sele neden olmuştur. İki metreye yakın artış gösteren Seyhan, yeni tamamlanmış olan Hadırlı setini geçemediği için Kavaklı ve Yalmanlı'dan, Çöplü setini geçemediği için de Kefeli'den seti yarmıştır. Bu günlerde Misis civarındaki seti yıkan Ceyhan da 10.000 dekar ekili alanın su altında kalmasına neden olmuştur. Bunun üzerine Havraniye Köyü muhtarı ile azaları Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bayındırlık Bakanına telgraf çekerek “Bayındırlık Bakanlığınca etüdü hazırlanmış olan set ve bataklık kanalının bir an evvel yaptırılması hususunda ilgililere emir buyrulmasını” istemişlerdir.¹⁸⁷

1948 yılındaki sel, 1936 yılından sonra bölgede görülen en büyük doğal afet olmuştur. Binlerce dönüm alanın günlerce su altında kaldığı felaketten dolayı bölge ekonomisinin yanı sıra ülke ekonomisi de büyük zarar görmüştür. Bu nedenle milletvekilleri, bakanlar ve hatta Cumhurbaşkanı da bölgeye gelerek incelemelerde bulunmuş, gördüklerine dair de rapor hazırlayarak çözüm önerilerini sunmuşlardır. Bu gelişme, daha önce geçici önlemlerle geçiştirilen sel sorununun tamamen çözüme kavuşturulması gerektiğini göstermiştir. Bu sürece devleti yönetenlerin dâhil olması ise daha hızlı ve etkili tedbirler alınmasını sağlamıştır. Nitekim kısa bir süre sonra nehir üzerine bir baraj inşa edilmesine yönelik çalışmalara başlanmıştır. Ancak finansman sıkıntısından dolayı bir süre daha beklemek gerekmiştir. Finansman sıkıntısının çözüme kavuşturulmasıyla birlikte 1953 yılında inşasına başlanan baraj, 1956 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır. Barajla sayesinde bölge, sel sorunundan kurtulmakla kalmamış aynı zamanda iktisadi açıdan da büyük bir değişim yaşamıştır.

XI. 1949 Yılındaki Sel

Mart ayında meydana gelen sel, şiddetli yağmurlar ile havanın sıcak gitmesine bağlı olarak karların erimesinden kaynaklanmıştır. Su seviyesi yükselen Seyhan, sol taraftan Haydaroğlu, Havutlu, Kadribey Çiftliği ile sağ taraftan Yalmanlı ve Kavaklı bölgelerindeki setleri yıkarak ovaya akmıştır. Sol taraftan ovaya akan sulardan Kötüköy, Pekmezhüyüğü, Mihmandar, Zağarlı, Köprügözü, Yüzbaşı, Helvacı, Solaklı ve Hacıali Köyü, sağ taraftan akan sulardan ise Ali Efendi, Abidinpaşa Çiftliği, Dörtağaç, Hacı Kadir Ağa Çiftliği ve Yaramış Köyü su altında kalmıştır. Bunun neticesinde nehrin sağ kesiminde 100.000, sol kesiminde 40.000 dönüm olmak üzere yaklaşık olarak 140.000 dönüm arazi selden etkilenmiştir. Fakat suların gün içerisinde çekilmeye başlamasıyla birlikte tehlike daha fazla büyümeden ortadan kalkmıştır.¹⁸⁸

XII. 1950 Yılındaki Sel

Mayıs ayındaki yağmurlardan dolayı kabaran Seyhan, etrafındaki setleri aşarak ovaya yayılmıştır. Bu esnada nehrin sağ tarafından akan sulardan Büyük

¹⁸⁷ “Kavaklı ve Yalmanlı Bölgelerinden Sular Ovaya Tekrar Yayıldı”, **Türk Sözü**, 1 Mayıs 1948.

¹⁸⁸ “Seyhan Ovanın İki Tarafına Yayıldı”, **Türk Sözü**, 25 Mart 1949.

Yalmanlı, Küçük Yalmanlı, Kayışlı, Abidinpaşa Çiftliği, Dörtağaç, Köylüoğlu, Çaputçu, Mürseloğlu, sol taraftan akan sulardan ise Havutlu Bucağından itibaren Kadribey Çiftliği, Kayarlı, İnaplı, Karaoğlanlı, Gemisurra, Pekmezhüyüğü, Arapköyü, Akdam, Danışman, Zağarlı, Gökçeli ve Solaklı köyleri su altında kalmıştır. Selden dolayı bölgedeki pamuk ekili 120.000 dönüm arazi zarar görmüş, 150.000 dönüm ekime hazır arazi de su altında kaldığından ekilememiştir.¹⁸⁹ Yaklaşık olarak 3 milyon liralık zararın meydana geldiği felaket üzerine Sümerbank, selden etkilendiği tespit edilen çiftçilere ücreti daha sonra ödenmek üzere tohum vermiş, Ziraat Bankası da borçlu çiftçilerin zararları oranındaki borçlarını tehir etmiştir.¹⁹⁰

XIII. 1953 Yılındaki Seller

1948 yılındaki felaketten sonra yaşanmış en önemli sel hadisesidir. Şubat ayı başında görülen yağmurlar ile İodosun Toroslar'daki karları eritmesinden kaynaklanmıştır.¹⁹¹ Bu esnada Ceyhan, Mercimek civarındaki seti aşarak ovaya yayılmış, fakat ciddi bir tehlike yaratmamıştır.¹⁹² Bundan birkaç gün sonra gerçekleşen taşkın esnasında ise sabah saatlerinde 1.40 metre olan Seyhan'ın su seviyesi gün içerisinde 5.35 metreye, Ceyhan'ın ise 3.30 metre olan su seviyesi 5.60 metreye ulaşmıştır.¹⁹³ Öğleye doğru Pınarbaşı'ndan vilayete gönderilen telgrafta su seviyesinin 6 metreyi aştığının bildirilmesi ise tedirginliği daha da artırmıştır.¹⁹⁴ Bunun üzerine Seyhan nehrinin sağ ve sol tarafındaki bütün köy ve mahalleler ile sele maruz kalma ihtimali bulunan Hastane ile Kız Lisesi tahliye edilmiştir.¹⁹⁵ Bu sırada hastanedeki 160 hastadan biri evine gönderilmiş, diğerleri de Askeri Hastane, Doğumevi, Acizler Yurdu

¹⁸⁹ "Seyhan Ovada Geniş Tahribat Yaptı", **Türk Sözü**, 19 Mayıs 1950; "Son Yağmurlardan Dolayı 120 Bin Dönüm Arazi Ekilemedi. Zarar 3 Milyon Kadar", **Seyhan**, 5 Haziran 1950.

¹⁹⁰ "Ovamızda Üç Milyon Liralık Bir Zarar Olduğu Tahmin Ediliyor", **Türk Sözü**, 2 Haziran 1950; "Son Yağmurlardan Dolayı 120 Bin Dönüm Arazi Ekilemedi. Zarar 3 Milyon Kadar", **Seyhan**, 5 Haziran 1950.

¹⁹¹ "Seyhan Yine Kabardı", **Türk Sözü**, 6 Şubat 1953.

¹⁹² "Ceyhan Nehri Taşarak Birçok Yerde Ovayı Su Altında Bıraktı", **Türk Sözü**, 7 Şubat 1953.

¹⁹³ "Seyhan ve Ceyhan Nehirleri Dün Görülmemiş Bir Şekilde Kabardı", **Türk Sözü**, 10 Şubat 1953. Taşkın esnasında Ceyhan'ın su seviyesi bir ara 6.40 metreye ulaşmıştır. "Seyhan ve Ceyhan Nehirleri Yavaş Yavaş Yataklarına Çekiliyor", **Bugün**, 13 Şubat 1953.

¹⁹⁴ Su baskınına karşı şehirdeki askerler, polisler ve belediye memurları sabaha kadar nöbet tutmuştur. Hatta izinli bulunan polislerde göreve çağırılmıştır. "Seyhan ve Ceyhan Nehirleri Görülmemiş Şekilde Kabardı", **Türk Sözü**, 10 Şubat 1953.

¹⁹⁵ "Ovada Tehlikeli Su Baskını", **Bugün**, 10 Şubat 1953; "Seyhan ve Ceyhan Nehirleri Görülmemiş Şekilde Kabardı", **Türk Sözü**, 10 Şubat 1953.

ile Emrazı Zühreviye Hastanesine nakledilmiştir.¹⁹⁶ Alınan tedbirler sayesinde herhangi bir can kaybı yaşanmamış, ancak başta Karşıyaka ve Denizli Mahallesi olmak üzere birçok yer su altında kalmıştır.¹⁹⁷ Ulus Parkı civarından şehre akan sular ise Hükümet Konağı ile Taş Köprü arasındaki yolu, Kız Lisesi, Evkaf Apartmanı ve Teknik Ziraat Müdürlüğü binasını işgal etmiştir. Bölgeden geçmek isteyenler ise hamal sırtında geçebilmişlerdir. Ayrıca Karşıyaka'da bulunan beş ilkokul ile Kız Lisesinde eğitim-öğretime üç gün ara verilmiştir.¹⁹⁸

Yalmanlı Köyü yakınından seti yaran suların ovaya yayılması üzerine 45 köy ile binlerce dönüm arazi su altında kalmış, bölgede yaşayan köylüler ise setin üstüne veya yüksek yerlere çıkarak canlarını kurtarabilmişlerdir. Felaketzedelerin yardımına ilk koşan ise Kızılay olmuştur. Selzedelerin eşyalarının taşınmasına yardımcı olan Kızılay, ihtiyacı olanlara da yiyecek yardımında bulunmuştur.¹⁹⁹

Seyhan'ın yanı sıra Ceyhan'da taşmıştır. Şehir merkezinin de etkilendiği sel sırasında Solakoğlu Mahallesinde 23, Aytemur Mahallesinde 20, Çaynak Mahallesinde 20, Türlübaş Mahallesinde 15, Büyük Kadim Mahallesinde ise 12 ev su altında kalmıştır.²⁰⁰ Bunun yanı sıra Avratmezarı bölgesindeki setin iki noktadan yarılmasından dolayı otuzdan fazla köy su altında kalmıştır.²⁰¹

Selden dolayı şose ile demiryolu hattı da tahrip olmuştur. Bu nedenle Ceyhan'ın Adana ile ulaşımı kesilmiş, birçok köyle de irtibatı kopmuştur. Bunun üzerine Hatay ve Mersin'den motorlu kayak istenmiştir. Suların çekilmeye başlamasıyla birlikte köylere yönelik yardım faaliyetlerine de hız verilmiştir.²⁰²

¹⁹⁶ “Seyhan ve Ceyhan Nehirleri Görülmemiş Şekilde Kabardı”, **Türk Sözü**, 10 Şubat 1953.

¹⁹⁷ “Seyhan ve Ceyhan Nehirleri Taştı”, **Demokrat**, 10 Şubat 1953; “Çukurova Su Altında”, **Demokrat**, 11 Şubat 1953.

¹⁹⁸ “Adana ve Civarı Büyük Bir Tehlikeden Kurtuldu”, **Türk Sözü**, 11 Şubat 1953; “Çukurova Su Altında”, **Demokrat**, 11 Şubat 1953; “Ceyhan'da Durum Vahim”, **Demokrat**, 12 Şubat 1953.

¹⁹⁹ Bu doğrultuda ilk etapta 1.000 ekmek, 30 kilo peynir ile 30 kilo zeytin dağıtmıştır. “Çukurova Su Altında”, **Demokrat**, 11 Şubat 1953; “Ceyhan'da Durum Vahim”, **Demokrat**, 12 Şubat 1953.

²⁰⁰ “Seyhan ve Ceyhan Nehirleri Görülmemiş Şekilde Kabardı”, **Türk Sözü**, 10 Şubat 1953; “Seyhan ve Ceyhan Nehirleri Taştı”, **Demokrat**, 10 Şubat 1953; “Çukurova Su Altında”, **Demokrat**, 11 Şubat 1953.

²⁰¹ “Ceyhan Ovası Büyük Sel Afetine Maruz Kaldı”, **Türk Sözü**, 12 Şubat 1953.

²⁰² “Ceyhan'da Durum Vahim”, **Demokrat**, 12 Şubat 1953; “Ceyhan Ovası Büyük Sel Felaketine Maruz Kaldı”, **Türk Sözü**, 12 Şubat 1953; “Ceyhan Ovası Tarihinin En Büyük Su İstilasına Maruz Kaldı”, **Bugün**, 12 Şubat 1953; “Ceyhan'da Bazı Köylerle İrtibat Tesis Edilemedi”, **Türk Sözü**, 13 Şubat 1953; “Seyhan ve Ceyhan Nehirleri Yavaş Yavaş Yataklarına Çekiliyor”, **Bugün**, 13 Şubat 1953; “Seylâp Mıntıkasında

Nehirlerin normal seviyesine inmesiyle birlikte yarıkların kapatılması çalışmalarına başlanmıştır. Bu bağlamda ilk olarak Bebeli Köyü yakınındaki, akabinde de Yalmanlı Köyü civarındaki yarık kapatılmıştır.²⁰³

Setlerin yıkılmasında nehirlerin su seviyesindeki yükselişe bağlı olarak setlere yapmış olduğu basıncın artması etkili olmuştur. Buna göre Seyhan'ın kenarındaki setler saniyede 1.250 m³ suya dayanıklı olarak inşa edilmiş olmalarına rağmen sel anında saniyede 1.800 m³, Ceyhan nehri kenarındaki setler ise saniyede 2.000 m³ suya dayanıklı olarak inşa edilmelerine karşın sel anında saniyede 2.800 m³ su akmıştır.²⁰⁴ Bundan dolayı setler, tamiratları sırasında daha yüksek basınçlara dayanıklı olarak inşa edilmişlerdir.

Felaketzedelere yönelik yardımlar ise vali başkanlığında teşekkül eden yardım komitesi tarafından gerçekleştirilmiştir.²⁰⁵ Bu doğrultuda komiteye Sezai Kalağoğlu 250 lira, Suphi Paşa Fabrikası 200 lira, Milli Mensucat Fabrikası 50 top bez, İzzettin Özgiray 100 kilo pamuk, Ahmet Sabuncu 5 teneke yağ, 2 sandık sabun, Zekeriya Bakır 1 çuval pirinç, Malatya Mensucat Fabrikası 500 metre bez ile 1.000 lira nakit para, İbrahim Kantarcı ise 500 kg. pirinç vermiştir. Bunun yanı sıra Sokoni Vakum Şirketi 1 ton gazyağı²⁰⁶, Bayındırlık Bakanlığı ise meskenleri yıkılan veya hasara uğrayanlara dağıtılmak üzere 25.000 lira göndermiştir.²⁰⁷ Vilayet de elinde bulunan 439 metre basma ile 284 metre kaput bezi selzedelere dağıtacağını açıklamıştır.²⁰⁸ Bunun yanı sıra muhtelif miktarda yiyecek, giyecek ve içecek ile yazlık ekim için faizsiz olarak pamuk ve çeltik tohumu dağıtılmıştır.²⁰⁹

Halkın Büyük Izırabı”, **Bugün**, 14 Şubat 1953. Bu sırada suyun henüz çekilmediği Adalı Köyü sakinleri Bebeli Köyüne nakledilerek yiyecek ve çadır yardımı yapılmıştır. “Ceyhan Alçaldı”, **Türk Sözü**, 15 Şubat 1953; “Sellerin Yaptığı Tahribat Büyük”, **Demokrat**, 17 Şubat 1953.

²⁰³ “Seylâbın Bir Felaket Halini Alması Önlendi”, **Demokrat**, 14 Şubat 1953; “Sel Felaketzedelerine Yardım İçin”, **Türk Sözü**, 17 Şubat 1953.

²⁰⁴ “Sel Felaketzedelerine Yardım İçin”, **Türk Sözü**, 17 Şubat 1953; “Sellerin Yaptığı Tahribat Büyük”, **Demokrat**, 17 Şubat 1953.

²⁰⁵ “Selden Zarar Gören Vatandaşlara Yardım”, **Bugün**, 17 Şubat 1953; “Felaketzedelere Yapılan Yardım”, **Türk Sözü**, 19 Şubat 1953; “Sel Felaketzedelerine Yardım Devam Ediyor”, **Demokrat**, 19 Şubat 1953.

²⁰⁶ “Seylâpzedelere Yapılan Yardımlar”, **Türk Sözü**, 25 Şubat 1953.

²⁰⁷ “Felaketzedelere Yapılan Yardımlar”, **Demokrat**, 20 Şubat 1953.

²⁰⁸ “Felaketzedelere Yapılan Yardım”, **Türk Sözü**, 19 Şubat 1953; “Sel Felaketzedelerine Yardım Devam Ediyor”, **Demokrat**, 19 Şubat 1953; “Seylâptan Zarar Görenlere Yardım”, **Bugün**, 19 Şubat 1953.

²⁰⁹ **BCA**, 030.18.01.131.13.15; “Seylâpzedelere Yapılan Yardımlar”, **Türk Sözü**, 25 Şubat 1953.

Selden dolayı herhangi bir can kaybı yaşanmamış, buna karşın binlerce hayvan telef olmuş, bine yakın ev de yıkılmıştır.²¹⁰ Yıkılan evler arasında ise kerpiç evlerin fazlalığı dikkat çekmiştir.

Nisan ayı başındaki yağmurlar ile eriyen karlardan dolayı Seyhan tekrar yükselmeye başlamıştır. Bunun üzerine vatandaşlar su baskınına karşı tedbirli olmaları konusunda uyarılmıştır.²¹¹ Aynı günlerde Ceyhan'ın su seviyesi de yükselmiştir. 4.85 metre derinliğe ulaşan nehrin neden olduğu taşkından Mercimek, Büyük Mangıt, Küçük Mangıt ve Burhaniye köyleri etkilenmiş²¹², sele uğrama ihtimali bulunan Adalı Köyü de tedbir amaçlı tahliye edilmiştir.²¹³ Ancak daha fazla yükselmeyen sular, birkaç gün içerisinde normal seviyelerine inmiştir.

XIV. 1954 Yılındaki Seller

Nisan ayındaki yağmurlar ile Toroslar'daki karların güney rüzgârlarının etkisiyle erimesinden kaynaklanmıştır.²¹⁴ Ceyhan'ın neden olduğu taşkın esnasında 18 köy ile Misis ve havalisi su altında kalmış, Ceyhan-Kozan yolu ile Ceyhan-Adana yolu ulaşımına kapanmış, 100.000 dekardan fazla ekili arazi de zarar görmüştür.²¹⁵ Birkaç gün içerisinde normal seviyesine inen nehrin 29 Nisan günü tekrar yükselmesi üzerine Karataş Bucağına bağlı Adalı Köyü civarındaki 27.000 dekar arazi su altında kalmıştır.²¹⁶ Bununla birlikte bölge, nehrin yatağının derinliğinden dolayı çok fazla zarar görmemiştir.

B- SELE KARŞI ALINAN ÖNLEMLER

Adana'da meydana gelmiş olan sellere bakıldığı zaman en ciddi tahribatı Seyhan'ın verdiği görülmektedir. Hatta bu seller esnasında Seyhan, zaman zaman Ceyhan ile birleşerek tek bir nehir gibi akmış, zaman zaman da yatağından taşan sularla Berdan'ın taşmasına neden olmuştur. Bu nedenle selleri önlemeye yönelik önlemler gündeme geldiği zaman Seyhan'a yönelik projeler öne çıkmıştır. Bu hususta, 1948 yılındaki sel esnasında bölgeyi ziyaret etmiş olan Maraş milletvekillerinin kaleme aldıkları raporda dile getirdikleri eski bir nehir olan Ceyhan'ın yatağının derinleşmesinden dolayı etkisini kaybetmesi, buna karşın yeni bir nehir olan Seyhan'ın daha gür akması ve zaman zaman

²¹⁰ "Ceyhan Kazasında Hasar Çok Büyük", **Demokrat**, 13 Şubat 1953.

²¹¹ "Seyhan Dünden İtibaren Büyük Bir Tehlike Arzetmeğe Başladı", **Türk Sözü**, 3 Nisan 1953.

²¹² "Ceyhan Nehri Dün Bazı Yerlerde Taştı", **Türk Sözü**, 4 Nisan 1953.

²¹³ "Ceyhan Ovaya Taştı", **Türk Sözü**, 5 Nisan 1953.

²¹⁴ "Ceyhan Taştı", **Bugün**, 20 Nisan 1954; "Son Yağmurlar Sebebiyle Ceyhan Nehrinin Suyu Yükselerek Ovayı Bastı", **Demokrat**, 19 Nisan 1954; "Ceyhan Nehri Dün Görülmedik Bir Şekilde Ovaya Yayıldı", **Türk Sözü**, 21 Nisan 1954.

²¹⁵ "Son Yağmurlar Sebebiyle Ceyhan Nehrinin Suyu Yükselerek Ovayı Bastı", **Demokrat**, 19 Nisan 1954; "Ceyhan Nehri Dün Görülmedik Bir Şekilde Ovaya Yayıldı", **Türk Sözü**, 21 Nisan 1954.

²¹⁶ "Ceyhan'ın Taşmasıyla Adalı Köyü Sular Altında Kaldı", **Türk Sözü**, 29 Nisan 1954.

Berdan'ı etkilemesi gibi unsurlarda etkili olmuştur. Bu doğrultuda bölgeyi sellerin neden olduğu zararlardan korumak için öncelikle Seyhan kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

Seyhan'ın kontrol altına alınmasına yönelik ilk çalışma Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa tarafından gerçekleştirilmiştir.²¹⁷ Buna göre İbrahim Paşa, Seyhan'ın muhtelif yerlerine setler yaptırmış, sel sularının kontrollü bir şekilde akması için de şu an da Kuruköprü olarak bilinen yere bir kanal açtırmıştır.²¹⁸ Fakat bu önlemler geçici çözüm olmaktan ileriye gidememiş, kalıcı tedbirler ise cumhuriyet döneminde alınabilmiştir.²¹⁹

1936 yılındaki sel felaketi, Adana'nın yanı sıra bölgenin kaderi açısından da önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu sel ile birlikte sorunun geçici tedbirlerle çözülemeyeceği anlaşılmıştır. Bunun üzerine 1939 yılında regülatörün inşasına başlanmıştır.²²⁰ Ancak 1948 yılındaki sel ile birlikte daha ziyade sulama amaçlı olarak inşa edilmiş olan bu yapının da etkili olmadığı ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine nehrin uygun bir yerine bir baraj inşa edilmesi düşüncesi ciddiyetle ele alınmaya başlanmıştır. Bu düşünce, gerekli finansmanın sağlanmasıyla birlikte 1953 yılında fiiliyata dökülmüştür.²²¹ Bu hususa dair Bayındırlık Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Başbakanlığa gönderilen raporda şu ifadelerle yer verilmiştir:²²²

“Seyhan nehrinin umumi şekilde ıslahı ile kabil-i istifade hale getirilmesi ve binnetice tevliid ettiği zararlara son verilmesi esaslı bir etüd

²¹⁷ Bölgenin idaresi 1833-1840 yılları arasında Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'da olmuştur.

²¹⁸ Kasım Ener, **Adana Tarihine ve Tarımına Dair Araştırmalar**, İstanbul 1978, s.108; Meltem Toksöz-Emre Yalçın, “Modern Adana'nın Doğuşu ve Günümüzdeki İzleri”, **Aptullah Kuran İçin Yazılar**, (haz. Çiğdem Kafescioğlu, Lucienne Thys-Şenocak), İstanbul 1999, s.438.

²¹⁹ Hikmet Turat, “Adana Ovasında Su Taşkınlarının Önlenmesi”, **Bayındırlık İşleri Dergisi**, Yıl: 5, S.1 (Eylül 1938), s.37-40.

²²⁰ “Barajın Temeli Bugün Atılıyor”, **Türk Sözü**, 30 Eylül 1939; “Seyhan Barajının Temeli Dün Atıldı”, **Türk Sözü**, 1 Teşrinievvel 1939. 1939 yılında yapımına başlanan regülatör 1943 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır. “Seyhan Barajı Yarın Büyük Bir Törenle Açılacak”, **Türk Sözü**, 29 Haziran 1943; “Regülatörü Bugün Törenle Açıyoruz”, **Türk Sözü**, 30 Haziran 1943; “Mutlu Bir Bayram Günü Yaşıyoruz”, **Bugün**, 30 Haziran 1943; “Çukurova Dün Büyük Bir Bayram Yaptı”, **Bugün**, 1 Temmuz 1943; “Seyhan Regülatörü Dün Merasimle Açıldı”, **Türk Sözü**, 1 Temmuz 1943.

²²¹ “Seyhan Barajının İhalesi Dün Yapıldı”, **Türk Sözü**, 28 Haziran 1953; “Hidro-Elektrik Santralin Temeli Yarın Atılacaktır”, **Türk Sözü**, 24 Ekim 1953; “Barajın Temeli Bugün Atılıyor”, **Türk Sözü**, 25 Ekim 1953; “Toprak Baraj Tesisinin Temeli Bugün Atılacak”, **Demokrat**, 25 Ekim 1953; “Toprak Barajın Temel Atma Merasimi Yapıldı”, **Demokrat**, 27 Ekim 1953.

²²² **BCA**, 030.01.74.467.10.

neticesinde tahakkuk edecek program esaslarına bağlı bulunmaktadır. Öteden beri üzerinde önemle durulan fakat harp dolayısıyla tatbikat safhasına geçilmeyen bu konunun teknik bakımdan arz ettiği ehemmiyet ve genişliği göz önünde bulundurularak, etüt ve projelerinin ihtisas ve tecrübesiyle dünyaca tanınmış bir müesseseye yaptırılması lüzumlu ve faydalı görülmektedir. Son hadiseler dolayısıyla hükümetin yakından ve ehemmiyetle ilgilendiği bu konu birçok tanınmış yabancı müesseselerin alakasını çekmiş ve Bakanlığımıza müracaat ederek işin mahiyeti hakkında izahat istemişlerdir. Tahaddüs eden bu imkânlar ve fırsatlardan faydalanılarak kendilerine gerekli izahat ve mevcut bilgiler verilmiştir.

Buna mukabil müracaat edenlerden ancak iki müessese; Amerika Birleşik Devletlerinin en tanınmış müesseselerinden Knappen-Engineering Company ve Morisson Knudson Company ile müştereken çalışan Engineering Company müspet teklifte bulunmuştur. Bunların mali ve teknik durumları hakkında Washington Büyükelçiliğimiz vasıtasıyla gerekli tetkikler yaptırılmış ve teklifleri mukayese edilerek aşağıdaki sonuca varılmıştır:

Knappen müessesesi teknil ıslah projesini yaptığı takdirde, evveleminde iptidai etütler için takriben 6 ay müddet ve 25.000 dolarla heyetin Türkiye'deki masraflarını istemekte, kati projeler içinse ne kesin bir müddet ne de bir bedel tayin veya takdir edememektedir. Dolayısıyla tediyе şartları da muallâkta ve meçhul kalmaktadır. Buna mukabil Morisson müessesesi burada yapılacak etütlerde dâhil olmak üzere takriben 1949 senesi başlarında taahhüdünü tamamlayacağını beyan ve mesai esasına istinat eden bir ücret talep etmektedir. Bununda 175.000 doları tecavüz etmeyeceğini kati bir taahhüdü tazammun etmemekle beraber bildirmektedir.

Yapılan soruşturma neticesinde Knappen müessesesinin su işlerinde ihtisası olduğu anlaşılmaqla beraber sarih olarak bunun birinci sınıf bir müessese olduğu anlaşılammaktadır. Buna mukabil Morisson müessesesi hakkında edinilen malumat adı geçen müessesenin birinci sınıf olduğunu bildirmektedir.

Her iki müessesenin de son derece şayan-ı itimat ve ehliyetli oldukları yapılan tetkikat neticesinde anlaşılmiş olmakla beraber Morisson müessesesinin teklifinin daha sarih ve kati hükümleri ihtiva etmesi, derhal mevkiî muameleye konacak bir mukavele şeklini tevdi eylemiş olması, tezkiyesi bakımından da biraz üstün görülmesi ve nihayet bu ıslah işinin 100.000 nüfuslu büyük bir şehrimizin hemen üstünde inşa olunacak bir toprak barajla halledilmesi zaruretinin kuvvetle muhtemel bulunması muvacehesinde, Morisson müessesesinin bu nevi toprak barajların hesap ve inşasında en salahiyyətli müesseselerden biri olarak tanınması dolayısıyla elde mevcut bilgilere istinaden işin müstaceliyeti göz önünde tutularak acil karar ittihazı muvacehesinde Morisson müessesesine işin tevdiî uygun görülmektedir.

Etüt sahasındaki yetkisi, teşkilat ve vesaitinin müsait olması ve 1938 yılından beri Seyhan'ın kolları üzerinde rasat istasyonları tesis etmiş ve yine bu havzada topografik etütler yapmış olması ve bilhassa ön planda bir hidro-elektrik santrali inşası imkânlarını etüt etmek mevzubahis bulunması dolayısıyla işin arz ettiği ehemmiyet ve müstaceliyet de göz önünde bulundurularak 2819 sayılı kanundan faydalanarak bu etütlerin Elektrik İşleri İdaresi'ne yaptırılması Bakanlığımızca uygun görülmüş ve 11.03.1948 tarih ve 6/38-2 sayılı yazımızla Ekonomi Bakanlığı'nın muvafakatı istenmiş ve 15.03.1948 tarih ve 415/31 sayılı yazı ile muvafakat cevabı alınmıştır.

Bunun üzerine gerek şirketle yapılacak sözleşme ve gerekse Elektrik İşleri İdaresi ile yapılacak anlaşmalar hazırlanmış ve Bakanlığımız Hukuk Müşavirliği'nin tetkikinden geçirilerek son şekli verilmiştir.”

Barajın yapımıyla ilgili gelişmeleri takip eden Çiftçi Birliği Başkanı Fazlı Meto, 20 Ağustos 1948 tarihinde dönemin Başbakanı Hasan Saka'ya bir telgraf çekerek;²²³

“Kışın, Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin tuğyanlarına maruz kalarak hububat mahsullerinin harap olmasından sonra çiftçimiz büyük fedakârlıkla pamuk ekimine azami gayret sarf etmiş idi. Sel yataklarının pamuk haşerelerinin inkişafına fevkalade müsait olmasından dolayı bu çiftçiler bugün haşerat tahribatından pamuk mahsulünden de mahrum ve çok perişan bir haldedirler. Ovamızı sel afetinden korumak ve sel felaketinin tekerrürüne mani olmak hususunda en katı tedbirlerin alınacağı hakkında en büyük vaatlerin meclis kürsüsünden dahi teyit edilmiş olmasına rağmen devlet tarafından henüz hiçbir başlangıç hareketinde dahi bulunulmaması çiftçimizi gelecek sene içinde derin bir endişe ve yeis içinde bırakmaktadır. Alınacak tedbirlerin müessir olmaları için şimdiden işe başlanması ve bütün memleket hesabına çok kıymetli bir mahsulü en zor şartlar altında yetiştirmeğe çalışan çiftçimizin yeni bir felaketli akıbetle karşı karşıya bırakılmamasını bugün birliğimizde toplantı halinde bulunan çiftçilerimizi zati devletinizden saygı ile istirham eylerler” demiştir.

Fazlı Meto'nun bu telgrafına Bayındırlık Bakanı tarafından 26 Ağustos 1948 tarihinde şu cevap verilmiştir.²²⁴

Adana'da Seyhan nehirlerinin taşkınlarını önlemek üzere hiçbir teşebbüse girişilmediği hakkında Başbakanlığa ve Bakanlığa çekilen teliniz incelendi. Seyhan nehrinin taşkınlarını önlemek büyük çapta tesislerin vücuda getirilmiş olmasına bağlıdır. Bunun için de iki şartın tahakkuku elzemdir.

- Kati ıslah projesinin tanzimi
- Bu projenin tatbik ve tahakkuk ettirilmesi

²²³ BCA, 030.01.74.467.11/Belge 4-5.

²²⁴ BCA, 030.01.74.467.11/Belge 1-3.

Kati ıslah projesinin tanzimi için bu sene bidayetinde hemen hadisenin vukuunu müteakip, teşebbüse geçilmiş ve son derece ehemmiyetli olan bu projenin beynelmilel şöhreti haiz mütehasıs bir Amerikan Şirketi tarafından yapılması karar altına alınarak şirketle bir sözleşme akdedilmiştir. Bu sözleşme gereğince yerinde yapılacak sondajlar ve harita işlerinin tekemmülü ile birlikte ihale projesi 1949 senesi başlarında elimizde bulunacaktır. Bu projelerin ikmalini müteakip, ıslah projesi tam olarak derhal münakasaya çıkarılacak ve inşaatına geçilecektir.

Bittabi 40 metre irtifaında ve gerisinde 610 milyon m³ su toplayacak olan bir bent ile 60 kilometre tulde bir nehir kısmının ıslahı projeleri ve inşaatı zamana mütevakıf olduğundan bu işin bugünkü tahminlere nazaran 1952 senesinde tam olarak tahakkuk edebileceği pek tabii bir keyfiyettir. Bir tek mevsimde tahakkuku imkân dâhilinde bulunmayan böyle önemli ve vasi bir projenin tatbiki sırasında vaki olacak taşkınlardan tevellüt edecek hasarâtı önleyecek geçici tedbirleri almak imkânı araştırılmış ise de bunun kabil olamayacağı neticesine varılmıştır. Asırlardan beri tahripkâr tesirler gösteren bu nehrin zararlarını kati surette önlemenin esaslı hazırlık ve etütlere mütevakıf bulunduğunu ve inşaatın da keza bir iki yıl süreceğini sizde takdir edersiniz. Hükümetçe yapılan vaat bu mevzuun derhal ele alınacağı yolundadır. Filhakika proje hemen ihale edilmiştir. Bundan sonrası teknik icaplar çerçevesi içinde kalınarak mümkün olan süratle yapılacaktır.

Bakanlık tarafından verilen bu bilgiye rağmen barajın inşaatına 25 Ekim 1953 günü başlanmıştır. Dünya Bankasının finansman desteğiyle Amerikan Morisson Knudson firması ile Garanti İnşaat Limited Ortaklığı tarafından inşa olunan baraj, 8 Nisan 1956 günü tamamlanarak işletmeye açılmıştır.²²⁵

Barajın faaliyete geçmesinin gerek Adana, gerekse bölge üzerinde birçok etkisi görülmüştür. Bu bağlamda öncelikle sel sorunu kesin olarak çözüme kavuşmuştur. Sellerin önlenmesiyle birlikte toprağa saplanma tehlikesi ortadan kalkan ağır tarım makinelerinin kullanımı yaygınlaşmış, buna bağlı olarak da işlenebilen arazi miktarı artmıştır. Sulama sorununun halledilmesinden dolayı bu arazilerden elde edilen ürün miktarı da fazlalaşmıştır.²²⁶ Hatta bu ürünler, barajdan elde edilen elektrik sayesinde daha

²²⁵ “Seyhan Barajı İçin Kredi Temin Edildi”, **Seyhan**, 19 Aralık 1949; “Seyhan Barajının İhalesi Dün Yapıldı”, **Türk Sözü**, 28 Haziran 1953. Baraj normal süresinden 3 ay önce tamamlanarak 8 Nisan 1956 günü hizmete açılmıştır. “Adanalı! Eserin Kutlu Olsun”, **Seyhan**, 9 Nisan 1956; “Hidro-Elektrik Santrali Bugün Törenle Açılıyor”, **Türk Sözü**, 8 Nisan 1956; “Toprak Barajı Merasimle Açıldı”, **Türk Sözü**, 10 Nisan 1956; “Baraj ve Hidro-Elektrik Tesisleri Yarın Açılıyor”, **Bugün**, 7 Nisan 1956; “Baraj ve Hidro-Elektirik İşletmeye Açıldı”, **Türk Sözü**, 9 Nisan 1956; Hüseyin Kalaba, **Bütün Cephesiyle Adana**, Adana 1959, s.40.

²²⁶ **BCA**, 030.10.199.361.7; Necati Turgay-Georges Bailleux, **Pamuk ve Türkiye’de Ziraati**, Ankara 1940, s.108-109.

ucuzla işlenmeye başlanmıştır.²²⁷ Buna bağlı olarak maliyetleri azalan ürünlerin pazar payları da artmıştır. Bunun neticesinde bölgede ciddi bir sermaye birikimi gerçekleşmiştir.²²⁸ Bu birikimin yeni sanayi tesislerinin kurulmasında kullanılması ise bölgeye yoğun bir göçün başlamasına neden olmuştur.

SONUÇ

Dünya tarihine bakıldığında zaman zaman suyun insan yaşamındaki öneminden dolayı ilk yerleşim yerlerinin su kenarlarında ortaya çıktığı görülmektedir. Bu yerlerden birisi olan Adana da Seyhan nehri kenarında kurulmuştur. Hatta Seyhan, bölgenin diğer önemli akarsuları olan Ceyhan ve Berdan ile birlikte Çukurova olarak adlandırılan bölgenin oluşmasını da sağlamıştır. Bununla birlikte Adana şehrinin ortaya çıkmasını ve bölgedeki insan yaşamının devamını sağlayan ana unsur olmuştur.

Bölge açısından hayati öneme sahip olan bu akarsular, zaman zaman da sellere neden olarak büyük zararlar vermişlerdir. Gündelik yaşamı olumsuz yönde etkileyen bu sellerden bilhassa tarım alanları büyük zarar görmüştür. Bu durum ülke ekonomisini de olumsuz yönde etkilemiştir.

Bölgedeki bilinen ilk önemli sel felaketi 1845 yılında yaşanmış, ilerleyen dönemlerde de yaşanmaya devam etmiştir. Nitekim çalışmanın kapsamını oluşturan 1930-1956 yılları arasında da birçok sel hadisesi meydana gelmiştir. Bölgenin yağış rejimine paralel olarak Kasım-Mayıs arası dönemde gerçekleşmiş olan bu seller, genellikle aşırı yağmurlardan kaynaklanmıştır. Bunun yanı sıra çeşitli faktörlerin etkisiyle eriyen karlar da bu sellerde etkili olmuştur.

Seller incelendiğinde nehirlerin bazen aynı zamanda bazen de farklı zamanlarda taşkılları görülmektedir. Bu taşkınlar esnasında aynı anda taşmış veya taşkın sırasında birleşmişlerse vermiş oldukları zarar da o derece fazla olmuştur. Bununla birlikte eski bir nehir olması ve yatağının derinliği sebebiyle Ceyhan'ın Seyhan'a göre daha az zarara neden olduğu söylenebilir.

1930-1956 yılları arasında meydana gelen sellerden bilhassa 1936 ve 1948 yılındakiler dikkat çekmiştir. Bu bağlamda 1936 yılına kadar yaşanan taşkınlardan sonra yıkılan setlerin tamiri ile sorun geçiştirilirken, bu sel ile birlikte kalıcı önlemler alınması gerektiğine karar verilmiştir. Bu nedenle 1939-

²²⁷ Santralden elde edilen elektriğin sanayide kullanılmaya başlanmasıyla birlikte Adana, Tarsus ve Mersin sanayisi hızla gelişmiştir. Bunda elektriğin 20 kilovattan sonra % 50 indirimli verilmesi de etkili olmuştur. "Seyhan Barajı ve Hidro-Elektrik Tesisleri", **Turizm**, C.5, S.11/8 (1961), s.38; "Seyhan Barajı", **İktisadi Yürüyüş**, S.312 (30 Nisan 1954), s.9-14; M. A., "Çukurova'da Bir Dolaşma 9", **İller ve Belediyeler Dergisi**, S.182 (Aralık 1960), s.489-490; "Hidro-Elektrik Santrali", **Seyhan**, 22 Ağustos 1955.

²²⁸ **Şehirlerin Gelişmesi ve Sosyal Programlar Adana ve Karabük Şehirleri Hakkında Bir Araştırma**, Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, Ankara 1958, s.7-8; **BCA**, 030.01.94.587.11.

1943 yılları arasında Seyhan nehri üzerine bir regülatör inşa edilmiştir. Fakat 1948 yılındaki sel esnasında bu yapının da etkisiz kaldığı görülmüştür. Bunun üzerine nehrin uygun bir yerine bir baraj inşa edilmesi düşüncesi ağırlık kazanmıştır. Gerekli incelemelerin tamamlanması ve finansmanın sağlanmasıyla birlikte 1953 yılında barajın inşasına başlanmıştır.

1956 yılında tamamlanarak hizmete açılan baraj, Çukurova’da yeni bir dönemin habercisi olmuştur. Nitekim baraj sayesinde bölgenin sel sorunu kesin olarak çözüme kavuşmuş, ayrıca geniş bir alan sulama imkânına kavuşmuştur. Sulamanın yaygınlaşmasıyla birlikte elde edilen mahsul miktarı da artmıştır. Bu mahsuller ise barajdan üretilen elektrikle daha ucuza işlenmiştir. Maliyetlerin azalmasını sağlayan bu durumun neden olduğu pazar artışı, bölgede ciddi bir sermaye birikimine yol açmıştır. Bu birikimin yeni sanayi tesislerinin açılmasında kullanılması ise Çukurova bölgesini Adana merkezli olarak önemli bir iş ve aş merkezi haline getirmiştir. Buna bağlı olarak bölgeye yoğun bir göç başlamıştır. Bu yönüyle Seyhan, neden olduğu sellerden korunma amaçlı olarak üzerine inşa edilen baraj sayesinde bölgede büyük bir değişimin de başlamasını sağlamıştır.

KAYNAKLAR

RESMÎ ARŞİV VE YAYINLAR

Ayın Tarihi

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA): 030.01.42.251.5;
030.01.74.467.10; 030.01.74.467.11; 030.01.94.587.11; 030.01.121.770.5;
030.10.40.241.6; 030.10.117.818.38; 030.10.117.819.1; 030.10.117.819.4;
030.10.117.819.5; 030.10.117.819.6; 030.10.118.823.13; 030.10.118.834.4;
030.10.119.846.37; 030.10.199.361.7; 030.18.01.131.13.15.

Düster, III. Tertip, C.14.

İdare

Resmî Gazete

Salname-i Vilayet-i Adana-1319

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC)

SÜRELİ YAYINLAR

Bugün 1943-1956

Çiftçi Yolu 1947

Demokrat 1953-1954

Hür Fikir 1955

Seyhan 1947-1956

Türk Sözü 1930-1956

Yeni Adana 1931-1948

KİTAPLAR VE MAKALELER

AKTAN, Selma (1967), *Dünkü ve Bugünkü Adana*, Güney Basımevi, Adana.

ARTUN, Erman vd., (2009), *Geçmişten Günümüze Adana Belediyesi ve Başkanları*, Adana 2009.

AKVERDİ, Naci (1938), *Adana (Cumhuriyetten Evvel ve Sonra)*, (byy.).

BANOĞLU, Ahmet Niyazi-ALSAN, Nebil Fazıl (1969), *Adana (Tarih, Coğrafya ve Yönetim Örgütleri ile)*, Oba Çocuk Yayınları, İstanbul.

CENGİZKAN, Ali (2004), *Mücadele Konut ve Yerleşimleri*, Arkadaş Yayınevi, Ankara.

ÇANAK, Erdem (2014), *Atatürk ve Adana*, Gece Kitaplığı, Ankara.

DOĞAN, Osman-ÖNAL, Ebul Faruk (2011), “Çukurova’ya Bereket Getiren Projeler”, *Yedikata*, S.33 (Mayıs), s.16-32.

ENER, Kasım (1978), *Adana Tarihine ve Tarımına Dair Araştırmalar*, İstanbul.

GÖNÜLLÜ, Ali Rıza (2010), “Osmanlı Devletinin Son Döneminde Meydana Gelen Sel Baskınları (1857-1913)”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.28 (Güz), s.351-373.

“Hilâliahmerin Tarihçesi”, *Türkiye Hilâliahmer Mecmuası*, S.151 (15 Aralık 1936).

KALABA, Hüseyin (1959), *Bütün Cephesiyle Adana*, Adana.

M. A. (1960), “Çukurova’da Bir Dolaşma 9”, *İller ve Belediyeler Dergisi*, S.182 (Aralık), s.489-490;

Seyhan Cumhuriyetin 15 Yılı İçinde, İstanbul 1938.

“Seyhan Barajı ve Hidro-Elektrik Tesisleri”, *Turizm*, C.5, S.11/8 (1961).

“Seyhan Barajı”, *İktisadi Yürüyüş*, S.312 (30 Nisan 1954), s.9-14.

STRABON (2000), *Antik Anadolu Coğrafyası*, (çev. Adnan Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Şehirlerin Gelişmesi ve Sosyal Programlar Adana ve Karabük Şehirleri Hakkında Bir Araştırma, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, Ankara 1958.

TAN, Nail (1997), “Atatürk’ün Sosyal Çalışmalarından Örnekler”, *Atatürkçü Düşünce*, S.44 (Aralık), s.28-30.

TOKSÖZ, Meltem-YALÇIN, Emre (1999), “Modern Adana’nın Doğuşu ve Günümüzdeki İzleri”, *Aptullah Kuran İçin Yazılar*, (haz. Çiğdem Kafescioğlu, Lucienne Thys-Şenocak), İstanbul, s.435-453.

TURAT, Hikmet (1938), “Adana Ovasında Su Taşkınlarının Önlenmesi”, *Bayındırlık İşleri Dergisi*, Yıl:5, S.1 (Eylül), s.37-40.

TURGAY, Necati-BAILLEUX, Georges (1940), *Pamuk ve Türkiye’de Ziraati*, Ankara.

Türkiye Kızılay Derneği, 73 Yıllık Hayatı (1877-1949), Ankara 1950.

Yurt Ansiklopedisi, “Adana”, C.I, İstanbul 1981, s.7-181.

SÖZLÜ KAYNAKLAR

Adı-Soyadı: Veysel Erdem Bozdoğanğil

Doğum Yeri-Tarihi: Adana 1939.

Görüşme Yeri-Tarihi: Adana/11 Ekim 2012.